

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Mezinárodní ekonomické vztahy Evropské unie

Ludmila Pikešová

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Ludmila Pikešová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Mezinárodní ekonomické vztahy Evropské unie

Název anglicky

International economical relations of European Union

Cíle práce

Cílem této diplomové práce je tvorba scénářů možného vývoje budoucích ekonomických vztahů mezi Evropskou unií a Ruskem. Scénáře možného vývoje budou vycházet z analýzy vztahů, které se mezi těmito celky začaly budovat po rozpadu SSSR až do současnosti, kdy je situace mezi Evropou respektive Evropskou unií a Ruskem značně napjatá. Navrhované scénáře možného vývoje budou dva, přičemž jeden by se dal označit za pesimistický a druhý za optimistický. Pesimistický scénář bude dále rozvíjet status quo, jenž směřuje k dalšímu omezení ekonomické spolupráce. Následně v něm budou diskutovány ekonomické důsledky, které by tento scénář přinesl oběma stranám. Druhý optimistický bude počítat s postupným uvolněním sankcí, se zvýšením spolupráce a bude diskutovat možné dopady.

Metodika

V analytické části se na základě literární rešerše vymezí teoretické zakotvení problematik. Prostřednictvím komparativní analýzy provede srovnání dostupné literatury, stanovisek, údajů a dat. Budou definovány subjekty ekonomických vztahů a formy vnějších ekonomických vztahů.

V empirické části bude na základě stanovené hypotézy porovnána teorie s dosavadními výzkumy a premisami, které byly v této oblasti stanoveny.

Závěrečná syntetická část získaná stanoviska a výstupu porovná a zhodnotí dopady vzájemných vztahů na hospodářský vývoj Ruska a na vztahy s EU.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Evropská unie, Rusko, mezinárodní ekonomie, sankce, ukrajinská krize

Doporučené zdroje informací

BALDWIN, Richard E a Charles WYPLOSZ. Ekonomie evropské integrace. 4. vyd. Překlad Stanislav Šaroch. Praha: Grada, 2013, 580 s. ISBN 978-80-247-4568-8.

CIHELKOVÁ, Eva. Vnější ekonomické vztahy Evropské unie. Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.

EURACTIV. Vztahy Evropské unie a Ruska – přehled události [online], dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/vztahy-evropske-unie-a-ruska-000047>.

KALÍNSKÁ, Emilie. Mezinárodní obchod v 21. století. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 228 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.

KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P. Encyklopedie mezinárodních vztahů, 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 368 s., ISBN 978-80-7367-469-4.

LACINA, Lubor. Makroekonomie otevřené ekonomiky. Vyd. 1. Brno: Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2001, 115 s. ISBN 80-7157-488-0.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Erika Urbánková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 29. 10. 2015

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 10. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Mezinárodní ekonomické vztahy Evropské unie" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14. listopadu 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Erice Urbánkové, Ph.D. za věnovaný čas, poskytnutí informací a především za cenné rady, které přispěly k vypracování této práce.

Mezinárodní ekonomické vztahy Evropské unie

Souhrn

Cílem této diplomové práce je tvorba scénářů možného vývoje budoucích ekonomických vztahů mezi Evropskou unií a Ruskem. Scénáře možného vývoje budou vycházet z deskripce vztahů, které se mezi těmito celky začaly budovat po rozpadu SSSR až do současnosti, kdy je situace mezi Evropou respektive Evropskou unií a Ruskem značně napjatá. Navrhované scénáře možného vývoje budou dva, přičemž jeden by se dal označit za pesimistický a druhý za optimistický. Pesimistický scénář bude dále rozvíjet status quo, jenž směřuje k dalšímu omezení ekonomické spolupráce. Druhý optimistický bude počítat s postupným uvolněním sankcí, se zvýšením spolupráce a bude diskutovat budoucí možný vývoj vzájemných ekonomických vztahů.

Klíčová slova: Evropská unie, Rusko, mezinárodní ekonomie, sankce, ukrajinská krize

International economical relations of European Union

Summary

The aim of this thesis is to create scenarios of a possible development of future economic relations between the European Union and Russia. These scenarios of a possible development will be based on a description of those relations beginning with those that began to build up between these two subjects after a break-up of the USSR till the contemporary status when the situation between Europe (or more precisely the European Union) and Russia became considerably tense. There will be two suggested scenarios of a possible development and the first is possible to be marked as a pessimistic one and the second an optimistic one. The pessimistic scenario will continue to develop the status quo that is heading for a further limitation of economic cooperation. The optimistic one will take into account a gradual releasing from the sanctions and a cooperation improvement and it will discuss a possible progress of mutual economic relations.

Keywords: European Union, Russia, international economics, sanctions, Ukrainian crisis

Obsah

1. ÚVOD	10
1. Cíl práce a metodika	12
1. 1. Cíl práce	12
1. 2. Metodika práce	12
2. Mezinárodní ekonomické vztahy	16
2. 1. Formy mezinárodních ekonomických vztahů	17
2. 2. Mezinárodní obchodní vztahy	18
2. 2. 1. Formy mezinárodního obchodu	22
2. 2. 2. Nástroje obchodní politiky	23
2. 2. 3. Platební bilance zahraničního obchodu	24
2. 3. Sankce a mezinárodní obchod	25
2. 3. 1. Vliv sankcí na mezinárodní obchod	27
2. 3. 2. Efektivita ekonomických sankcí	29
3. Evropská unie jako mezinárodní ekonomický aktér	31
3. 1. Politika vnějších ekonomických vztahů EU	33
3. 2. Obchodní politika Evropské unie	33
3. 3. Sankční politika Evropské unie	34
3. 4. Vztahy a obchodní smlouvy Evropské unie	37
3. 5. Institucionální vztahy mezi EU a Ruskem po rozpadu SSSR	41
3. 5. 1. Dohoda o partnerství a spolupráci EU a Ruska	43
4. Ekonomický vztah Evropské unie a Ruské federace	45
4. 1. Krymská krize a její vliv na obchodní vztahy Evropské unie a Ruska	47
4. 2. Časová souslednost uvalení sankcí	48
4. 3. Vývoj exportu a importu mezi EU a Ruskem (2010 – 2016)	53
5. Predikce na základě odhadu regresních modelů s deterministickým trendem	57
5. 1. Grafická analýza makroekonomických dat	57
5. 2. Odhad regresních modelů	58
5. 2. 1. Export – regresní rovnice	58
5. 2. 2. Import – regresní rovnice	60
5. 3. Odhad budoucího vývoje exportu	61
5. 4. Odhad budoucího vývoje importu	64
6. Diskuze	68
7. ZÁVĚR	69

7. Seznam použitých zdrojů.....	73
8. Přílohy.....	82
9. Seznam grafů	88
10. Seznam zkratek.....	89

1. ÚVOD

Mezinárodní ekonomické vztahy Evropské unie a Ruska jsou v současnosti významným předmětem zkoumání na poli globálního dění. Na jedné straně Ruská federace se silným obchodním vztahem se zeměmi EU, na druhé straně vztah Evropské unie a Ruska jakožto důležitého dodavatele nerostných surovin a místo odbytu produkce evropských podniků. V posledních měsících máme možnost silně pocítit sílu mezinárodně ekonomické bouře, která se vzedmula na základě sankcí udělených EU vůči Rusku jako reakci na jeho anexi Ukrajiny. Klidné diplomatické vztahy jsou důležitou podmínkou pro dlouhodobý strategický vývoj globální ekonomiky, vytváření jistot a důvěryhodnosti trhu pro investice z okolních států. Oba politické celky jsou představiteli výjimečných pozic světového měřítko a často jsou spolu zmiňovány jako ukazatelé celosvětového směřování. Díky tomu je současný vývoj nutné sledovat z hlediska historického vývoje tak, abychom mohli predikovat možné následky a skryté souvislosti budoucího vývoje, který může mít dopad globálních rozměrů.

Jednou ze základních forem mezinárodních ekonomických vztahů jsou mezinárodní obchodní vztahy, které jsou nedílnou součástí světového obchodu a významným faktorem, který stimuluje ekonomický růst. Zahraniční obchod je *“historicky nejvýznamnější součástí vnějších ekonomických vztahů (...), a je dodnes dominující součástí mezinárodní dělby práce většiny zemí světa.”* (Svatoš, 2009, s. 15). Nedílnou součástí mezinárodních ekonomických vztahů jsou dnes sankce. Tento donucovací prostředek je jedním z nástrojů, jak vykompenzovat absenci nadnárodní instituce, která by dohlížela na dodržování závazků v rámci mezinárodních vztahů. Nejdynamičtěji rozvíjející oblastí jsou sankce ekonomické. Díky nim státy bez použití vojenské síly tlačí na protistranu, aby změnila své chování. Zasahují tím do jeho ekonomické sféry, čímž si kladou za cíl oslabit jeho roli. Mezinárodní sankce se dostávají do popředí zájmu u světových badatelů, kteří sledují zejména užití a následnou implementaci v rámci sankčních režimů jednotlivých států a uskupení. Tím disponuje i Evropská unie, která počátkem 21. století výrazně zvýšila činnost právě na poli sankční politiky.

Vnější ekonomické vztahy jsou součástí Evropské unie již od přijetí Římských smluv v roce 1957 a lze je tak označit za nejstarší a nejvíce integrovanou část politiky

EU. Její důležitou součástí jsou vztahy s dalšími světovými oblastmi. Spojením nově vzniklé RF a vzrůstajícího fenoménu globalizace se objevilo nové obchodní odvětví a příležitosti na poli mezinárodně ekonomických vztahů. Diplomová práce se při předložení scénářů vývoje budoucích ekonomických vztahů zaměří zejména na tzv. ukrajinskou krizi, která v posledních měsících silně ovlivnila (nejen) ekonomické vztahy mezi oběma celky.

Konflikt na Ukrajině silně polarizoval názory obou celků a jejich vzájemná hospodářská spolupráce je tímto faktem výrazně ovlivněna. Pozornost světového dění se upíná zejména na sankce, které Evropská unie na Rusko uvalila, stejně tak jako na protiruská, odvetná, sankční opatření. Obě strany pomocí nich od počátku vyvíjejí tlak na protistranu a míří na jeden z nejcitlivějších bodů – ekonomickou sféru.

1. Cíl práce a metodika

1. 1. Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je nástin a sestavení scénářů možného budoucího vývoje obchodních vztahů Evropské unie a Ruské federace. Na základě makroekonomických dat bude práce odhadovat, jak se budou obchodní vztahy mezi oběma celky vyvíjet ve dvou scénářích – pokud budou i nadále uvaleny sankce, druhý model pak nastíní budoucí možný vývoj za předpokladu postupného uvolnění sankčních opatření. Hlavní cíl bude naplněn na základě studia ekonomických vztahů od začátku fungování EU až do dnešních dní. Vlastní návrhy pak budou vycházet z teoretických základů a zmapování vzájemného vztahu EU a Ruska se zaměřením na jejich ekonomickou spolupráci, a to od roku 2010 do května 2016, s důrazem na období od dubna 2014, tedy od počátku uvalení sankcí. Práce bude hodnotit údaje ohledně vývozu a dovozu, do a z Evropské unie. Na výkyvech objemu exportu a importu budou aplikovány znalosti z časové souslednosti uvalení sankcí na Rusko kvůli anexi Krymu a následných odvetných sankcí ze strany Ruska.

Práce tedy předkládá výzkumné otázky:

1. Jak by dle odhadů mohly vypadat budoucí obchodní vztahy Evropské unie a Ruska za předpokladu, že sankce budou i nadále v platnosti?
2. Jak by dle odhadů mohly vypadat budoucí obchodní vztahy Evropské unie a Ruska za předpokladu, že sankce již nebudou platné?

1. 2. Metodika práce

Použitou metodou je v teoretické části deskripce, jež uspořádává současná fakta a informace k dané problematice. V praktické části je na základě stanovené hypotézy porovnávána teorie s dosavadními výzkumy z této oblasti. Výchozím typem, do kterého budou zaznamenávány nasbírané hodnoty exportu a importu, jsou časové řady¹ –

¹ Časová řada – posloupnost sledovaných ukazatelů, která je jednoznačně uspořádána v čase

chronologicky uspořádaná pozorování (v čase od minulosti do přítomnosti). Ty se dělí na dlouhodobé a krátkodobé. Dlouhodobé časové řady jsou takové, které mají periodicitu delší, než jeden rok), u krátkodobých je periodičita kratší, než jeden rok – čtvrtletní, měsíční, týdenní aj. V práci budou pro přesnější popis a deskripci použita měsíční data. Jejich analýza se zaměří zejména na trendovou a sezónní složku. Trendová složka vyjadřuje obecnou tendenci vývoje zkoumaného jevu a je výsledkem dlouhodobých procesů – trend odráží dlouhodobé změny v průměrném chování časové řady (např. dlouhodobý pokles či růst) a na základě toho může být rostoucí, klesající, případně je řada bez trendu. Sezónní prvek znázorňuje pravidelně se opakující výkyvy (odchylky) od trendové složky. Cílem analýzy časových řad je tak nejenom pochopení vazeb mezi hodnotami, ale také díky ní lze konstruovat předpověď budoucího průběhu (Hančlová; Tvrđý, 2003, s. 18). Analýza časových řad se v současnosti provádí téměř výhradně na počítači pomocí vhodně zvoleného software. V této práci bude využit program EViews9. Nejprve je třeba v programu Excel vytvořit standardní časovou matici, tj. název proměnné a její hodnoty zanesené do řad.

Jednou z možností, jak predikovat budoucí hodnoty importu a exportu mezi EU a Ruskem, je odhad regresních modelů s deterministickým trendem. Regresní analýza jako nejdůležitější ekonometrický nástroj umožňuje zjistit formu závislosti mezi veličinami označovanými jako proměnné. Úkolem regrese je vysvětlit změny hodnot jedné proměnné na základě změn hodnot jiných proměnných – závisle proměnná Y (vysvětlovaná) je určena nezávislými proměnnými X_1, X_2, \dots, X_k (vysvětlující). Deterministický trend (resp. koeficient determinace, r^2) pak naznačí vhodnost zvoleného trendu – nabývá hodnot $<0; 1>$, a čím je výsledek blíže jedné, tím je přesnější (Kába; Svatošová, 2012, s. 121–123).

Tento model pak umožní modelovat sezónní a trendovou složku časových řad. Trendovou složku je zapotřebí zvolit na základě grafické analýzy časových řad – přichází v úvahu trend lineární, parabolický (kvadratický), logaritmický, nebo exponenciální. Smyslem je získat, co nejlepší odhad hodnot a následně pak odhadnout budoucí hodnoty právě tímto nejvhodnějším modelem (Tsay, 2010, s. 35). Sezónní složka je modelována na základě skupiny dummy proměnných pro jednotlivé měsíce. Tzv. dummy proměnná je veličina, kterou nelze kvantitativně vyjádřit (např. proměnné demografického typu)

(Řehák; Brom, 2015, s. 86). Ekonometrické modely jsou dále odhadovány za pomoci nejčastěji využívané odhadové ekonometrické techniky – metody nejmenších čtverců (MNC). Požadavek této metody je, aby součet čtverců odchylek pozorovaných hodnot y_1, y_2, \dots, y_n proměnné Y od odhadované regresní funkce byl co nejmenší (Štědroň, 2012, s. 55).

Stěžejním zdrojem použitým v předkládané diplomové práci je publikace *Mezinárodní ekonomické vztahy* od Václava Kubišty a kol. Autoři předkládají přehledné informace o mezinárodním obchodu, věnují se jejím teoriím a charakteristikám. Využity budou především ty části, které diskutují o obchodní politice v mezinárodních vztazích, nástrojích obchodní politiky a mezinárodnímu obchodu se službami a zbožím. Důležitým zdrojem při vypracování práce je rovněž kniha *Economic sanctions reconsidered: Third Edition* od kolektivu autorů Hufbauer, Schott, Elliot a Oegg z roku 2007. Publikace navazuje na první vydání, stejně tak poskytuje přehled o sankcích jakožto nástroji zahraničně obchodní politiky a vychází z poznatků vlastní empirické studie sankčních režimů. Dílo představuje informace i o slabinách a silných stránkách užití sankcí. S ohledem na povahu diskutovaného téma práce vychází také ze zdroje *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie* od Evy Cihelkové. Publikace přináší informace o vývoji ekonomických a politických vztahů Evropských společenství od jejich vzniku až do současnosti, zároveň přehledně mapuje možnosti EU v rámci mezinárodních ekonomických vztahů. V práci jsou pak vedle sekundární literatury hojně využívány také primární zdroje zveřejňované institucemi EU – zejména ročenky, pravidelné roční statistiky a informace. Nejdůležitějším zdrojem k analýze a návrhu budoucího vztahu obou celků jsou zdroje získána z databází Evropských dat Českého statistického úřadu (ESDS ČSÚ).² Významnou překážku při práci se sekundárními zdroji, zejména těmi zahraničními, představuje fakt, že jsou značně determinována domácím prostředím autorů, většinou americkou zahraniční politikou, proto jsou využity zejména kapitoly obecně pojednávající o sankcích. Kniha od domácích autorů Evy Cihelkové a Václava Kubišty představují poměrně komplexní a ucelený přehled o mezinárodních obchodních vztazích, navíc z valné většiny bez teritoriálně deterministického trendu (tedy nepojednávají o obchodních vztazích jen z pohledu České republiky, ale globálně), a proto se při vypracování diplomové práce staly cenným zdrojem informací. S ohledem na rok jejich publikování ale

² ESDS ČSÚ čerpá data z Eurostatu

samozřejmě nereflektují aktuální vývoj, proto byly doplněny současnými informacemi zejména ze zahraničních zdrojů. Primární prameny EU z databází Eurostat poskytly velmi rozsáhlý a důležitý zdroj informací. Ovšem i zde je třeba vycházet z faktu, že v době sběru dat byly posledním zveřejněné údaje obchodních styků mezi EU a Ruskem z května roku 2016. Prameny věnované sankcím také představují skutečnost, že oficiální informace o sankcích na stránkách EU jsou v mnoha případech poměrně nepřehledné a ačkoliv je většina relevantních dokumentů bez problémů dostupná, představuje jejich dohledávání značně komplikovaný proces. Kriticky pak lze pohlédnout na zdroje použité v této práci v tom ohledu, že vychází zejména z evropského prostředí, a jsou spíše jen doplňována zdroji z ruských statistik, proto mohou být do jisté míry prostředím Evropské unie determinovány.

2. Mezinárodní ekonomické vztahy

„Mezinárodní ekonomické vztahy jsou vztahy, které vznikají mezi subjekty náležícími do různých státních či mezinárodních celků nebo vztahy mezi těmito celky, pokud samy vystupují jako subjekty. Mezinárodní ekonomické vztahy se rozvíjejí na základě mezinárodní dělby práce“ (Kunešová; Jarý; Martinčík, 2005, s. 41).

Světová ekonomika je sociálně ekonomická struktura, která je založena na vzájemné propojenosti národních ekonomik a na vztazích mezi nimi. Tento systém se také vyznačuje novým geopolitickým a demografickým uspořádáním. Jak uvádí Prachař a Šabata (2011, s. 9), světovou ekonomiku lze charakterizovat jako *„globálně uzavřený, hierarchický, heterogenně strukturovaný socioekonomický systém, jehož základními prvky jsou národní ekonomiky, nadnárodní společnosti a jednotlivci.“* Z této definice lze mimo jiné vyvodit závěr, že subjekty světové ekonomiky jsou národní státy, nadnárodní společnosti (rovněž označovány jako transnacionální společnosti) a jednotlivci. Na výše uvedenou definici uspořádání světové ekonomiky je nutné nahlížet jako na historicky vzniklou, neboť z popsaného pravidla lze nalézt četné výjimky. Výlučná pozice národního státu je zcela objektivně oslabována kvůli prohlubující globalizaci světové ekonomiky. Ještě v nedaleké minulosti docházelo k významným hospodářským procesům zejména na národní úrovni a tehdejší mezinárodní ekonomické vztahy měly k těmto procesům spíše jen doplňující funkci, kdežto v současnosti je tomu právě naopak – jsou to právě mezinárodní ekonomické vztahy, které určují strukturu jednotlivých států (či alespoň jejich regionů) a státy samy mají poměrně omezené možnosti tyto procesy ovlivnit. Ve světovém prostředí proto dochází k nárůstu vzájemné závislosti jednotlivých národních ekonomik, interdependence.

Hospodářská struktura jednotlivých států nebyla dříve tolik specializovaná, respektive v ní možné vysledovat určité shodné rysy. V současnosti je tomu naopak. Řada výrobních odvětví z důvodu své investiční náročnosti vyžaduje realizaci tzv. úspor z rozsahu. Pokud totiž existuje možnost vyrábět a zároveň prodávat na více trzích současně, tak do určité míry přítomnost konkurence a cyklický vývoj jednotlivých národních ekonomik ustupuje do pozadí. Je zde totiž možnost případnou nižší dynamiku určitého trhu kompenzovat vstupem na trh jiné země, kde se prodeje vyvíjejí příznivěji.

Stále pokračující integrace jednotlivých částí světového hospodářství do větších celků, díky velké snaze o větší liberalizaci hospodářských podmínek a stanovení přijatelných mezí pro fungování hospodářského systému – i díky tomu se ekonomické vztahy dostávají spíše do roviny multilaterální (mnohostranné) a tradiční pojetí ekonomických vztahů zakládajících na rovině bilaterální (dvoustranné) ustupuje do pozadí. Tímto je rovněž omezena možnost jednotlivých národních ekonomik přizpůsobit si ekonomické prostředí a vztahy k „obrazu svému“.

2. 1. Formy mezinárodních ekonomických vztahů

Mezinárodní ekonomické vztahy se realizují následujícími formami:

- mezinárodní pohyb zboží,
- mezinárodní pohyb služeb,
- mezinárodní pohyb kapitálu,
- mezinárodní pohyb pracovní síly,
- mezinárodní pohyb (přenos) vědecko-technických znalostí (Cihelková, 2003, s. 4).

Globalizace s sebou, mimo jiné, přináší akceleraci světové ekonomiky. Vedle pohybu zboží a služeb tak dochází k toku mezinárodního kapitálu – zahraničních investic. Mezinárodní kapitál členíme na dlouhodobý a krátkodobý. Ty se od sebe odlišují dobou vázanosti na národní ekonomice. Další formou mezinárodních ekonomických vztahů je migrace pracovní síly. Z důvodu rozdílné hospodářské vyspělosti a nerovnoměrného politického vývoje můžeme sledovat jednak odliv pracovníků za pracovní příležitostí (tj. jakožto základním způsobem obživy), jednak stále významnější pohyb tzv. mozků. Přenosem vědecko-technických poznatků rozumíme přesun technologií a vědeckých znalostí. Ty se tak stávají nezávislé na místě vzniku. Pod takovým pohybem si lze představit směnu průmyslových výrobků, které přispívají k technickému pokroku, prodej patentů a licencí, vzdělávání odborníků v zahraničí, ale i mezinárodní konference. Tyto interakce jsou v globalizovaném světě stále důležitější, jelikož díky nim dochází ke zvyšování produktivity práce, národního hospodářství a do importní země přináší informace o nových technologiích a know-how (Jeníček, 2002, s. 16).

2. 2. Mezinárodní obchodní vztahy

Světová ekonomika je sociálně ekonomickým systémem, který se skládá z několika subsystémů vzájemně propojených mezinárodními ekonomickými vztahy. Z uvedeného vyplývá, že mezinárodní ekonomické vztahy lze označit jako vazby mezi zeměmi, v nichž dochází k propojení jednotlivých národních ekonomik navzájem. Tyto aktivity tedy představují mezinárodní ekonomické vztahy, úžeji mezinárodní obchodní vztahy. Mezinárodní obchod, který můžeme dle Samuelsona (2007, s. 293) definovat jako „*systém, ve kterém národy exportují a importují zboží, služby a kapitál.*“, je nejstarší formou mezinárodních ekonomických vztahů a dnes patří mezi nejvýznamnější součást mezinárodní hospodářské spolupráce.

Důvodem, proč státy do mezinárodního obchodu vstupují, může být odlišnost výrobních podmínek, rozdíly ve spotřebitelských preferencích nebo konflikty mezi výrobou a spotřebou. Mezi další argumenty pro realizaci mezinárodního obchodu patří rozdílné přírodní a klimatické podmínky, odlišnosti v preferenci spotřebitelů, kdy obyvatelé různých států mají rozdílné preference ve spotřebě a snaha o zvyšování efektivity výroby, tedy nutnost vyrábět určité množství zboží, aby byl generován zisk. Země může mít v mezinárodním obchodu absolutní nebo komparativní výhodu. Absolutní výhoda představuje schopnost země produkovat komodity levněji se stejným množstvím zdrojů než konkurenční země (tedy s větším výstupem na jednotku vstupu). Existence absolutní výhody však neznamená automaticky vyšší tržní úspěšnost – strukturu mezinárodního obchodu určuje spíše tzv. komparativní výhoda. Ekonomická teorie komparativní výhody vysvětluje tak, že každá země se specializuje na výrobu a vývoz takových komodit, které může vyrábět s relativně nižšími náklady. A naopak, každá země bude dovážet ty statky, které vyrábí s relativně vyššími náklady. Země proto budou uskutečňovat mezinárodní obchod i v případě, pokud by měla jedna země výhodu při výrobě obou statků (Kubišta, 1999, s. 316).

Stupeň zapojení národního hospodářství do mezinárodního obchodu lze měřit různými ukazateli. Nejčastěji se v ekonomických teoriích užívají takové, které poskytují informace o stupni otevřenosti konkrétní ekonomiky. Ekonomická teorie pak pracuje s dvěma krajními případy – otevřenou a uzavřenou ekonomikou. Na základě toho lze

zjistit, do jaké míry je ekonomika daného státu závislá na vnějším prostředí. Otevřenou ekonomikou chápeme zapojení národního hospodářství do mezinárodních ekonomických vztahů, kdy dochází k transferu statků mezi rezidenty různých zemí. Velká ekonomika má obvykle všeho dostatek, a tak je spíše uzavřená (Kunešová, 2006, s. 72–73). Země s uzavřenou ekonomikou je proto soběstačná, v zemi se vyrábí vše, co její rezidenti potřebují, výrobní a spotřební možnosti země jsou na stejné úrovni. Otevřenost ekonomiky je obvykle nepřímou úměrná velikosti země a s růstem její ekonomické úrovně se zvyšuje. Čím je menší ekonomika, tím je více závislá, otevřená. To z důvodu, že není schopna vyrobit vše, co potřebuje (Lacina, 2001, s. 7). Obchodní otevřenost lze vyjádřit například podílem dovozu, vývozu nebo obrátu obchodu na HDP obyvatelstva. Dnes se mezi nejvíce otevřené řadí malé rozvinuté ekonomiky, jako jsou Honkong, Singapur či Lucembursko (Štěrbová, 2013, s. 15–16).

V procesu historického vývoje se vymezily dva základní směry zahraniční obchodní politiky – liberalismus a protekcionismus. V praxi se ovšem málokdy setkáme s čistou podobou tohoto rozdělení, obvykle státy mezi oběma směry oscilují, případně využívají prostředky z každého z nich. Liberalismus je směr, při němž stát nebrání volnému pohybu zboží a služeb ze zahraničí přesto, že dochází k nárůstu konkurence. Při uplatnění tohoto přístupu dochází k odstranění překážek obchodu (tarifních i netarifních) a otevření sektorů vnitřního trhu zahraniční konkurenci. Cílem liberalismu je dosažení volného obchodu bez zásahů státu. Jeho působením dochází na domácím trhu ke zvýšení konkurence, změně výrobní struktury, snížení cen a další – to vše vlivem infiltrace zahraničních statků a výrobců na domácí trh. Liberalismus s sebou ale pochopitelně nese i negativní vlivy – díky zvýšené závislosti na zahraničních komoditách se ekonomika stává zranitelnější, může docházet ke zvýšení nezaměstnanosti rezidentů a celkovému snížení mezd (Kalínská, 2010, s. 93 – 95). Směrem druhým je pak protekcionismus. Na rozdíl od liberalismu ochraňuje domácí ekonomiku před (negativními) vnějšími vlivy. Stát tak chrání domácí trh před zahraniční konkurencí. Zda protekcionismus chápat v negativní nebo pozitivní konotaci, záleží vždy na širších ekonomických souvislostech. K nepříznivým dopadům protekcionismu lze přiřadit zejména potlačení konkurence, konzervaci a stereotypizaci domácí výroby, zachování výrobní struktury a celkové snížení konkurenceschopnosti domácích výrobců. Vlivem ochranných opatření je totiž omezen tlak na domácí výrobce, kteří nejsou nuceni snižovat náklady; vlivem toho jsou pak

výrobky pro spotřebitele dražší. Celkově lze říci, že dochází k tzv. skleníkovému efektu. Ochranná opatření tuzemských výrobců mohou mít – opět v závislosti na daném ekonomickém prostředí – naopak i pozitivní stránky, jako je vyloučení závislosti domácí ekonomiky na zahraničních zdrojích, čímž dochází ke zvyšování základní soběstačnosti (Kubišta, 1999, s. 37).

Mezi nejdůležitější nástroje ochrany domácího trhu patří:

- cla
- kvóty
- dobrovolná exportní omezení
- vývozní subvence (Pavelka, 2010, s. 252).

Clem rozumíme uvalení poplatku na dovoz – zde hovoříme o clu dovozním, kterým stát chrání domácí výrobce před konkurencí ze zahraničí. Pokud je clo vyšší, než rozdíl mezi dováženým statkem a cenou samotného statku tuzemských výrobců, je prakticky znemožněn jakýkoliv dovoz. Takové clo nazýváme prohibitivní. Pokud chce stát pouze omezit množství dovážených statků (a nikoliv ho jako u prohibitivního cla snížit na nulu), aplikuje clo neprohibitivní, které již není tak vysoké (Neumann; Žamberský; Jiránková, 2010, s. 42–43). Ke kvantitativnímu omezení dovozu stát používá kvóty. Tím se mohou výrobci přiblížit monopolnímu postavení a zvýšit cenu svých statků – domácí spotřebitelé jsou „nuceni“ se orientovat na tuzemské výrobky, protože je to pro ně cenově výhodnější. Pokud se tuzemští výrobci kvůli tlaku dovážející země rozhodnou, že sami omezí export, hovoříme o dobrovolných vývozních restrikcích. Jde o jakousi variantu dovozní kvóty, kterou na sebe uvaluje sama exportní země. Obvykle se jedná o dohodu mezi vyvážející a dovážející zemí, kdy se exportér zaváže nepřekročit určené množství statků do země dovozce. Zajímavým nástrojem je exportní podpora, kdy vláda usnadňuje vývoz domácích výrobců, a to formou přímou, kdy poskytne subvence na exportované zboží, nebo nepřímou, kdy podporuje výrobce formou exportních úvěrů nebo třeba pojištěním (Pavelka, 2010, s. 266).

Představu o podobě mezinárodního obchodu nám ukazuje i tzv. teritoriálně komoditní struktura.³ Pohled na mezinárodní obchod dané země z hlediska územního rozdělení ukazuje, kam export míří a odkud import pramení – tedy s jakými teritorii země udržuje obchodní styky. Komoditní, neboli zbožová struktura, potom rozděluje obchod podle skupin artiklů – komodit, které se vyvážejí a dovážejí (Kubišta, 2009, s. 110). Zboží se třídí podle standardní mezinárodní obchodní nomenklatury SITC (*Standard International Trade Classification*) do 10 tříd (0–9):

- 0 – potraviny a živá zvířata
- 1 – nápoje a tabák
- 2 – surové, nepoživatelné materiály (s výjimkou paliv)
- 3 – minerální paliva a maziva
- 4 – živočišné a rostlinné oleje, vosky a tuky
- 5 – chemikálie a příbuzné výrobky
- 6 – tržní výrobky (tříděné dle materiálu)
- 7 – stroje a dopravní prostředky
- 8 – průmyslové spotřební zboží
- 9 – jinam nezařazené komodity (Český statistický úřad. Standardní mezinárodní klasifikace zboží, nedatováno)

Evropská unie pak ke třídění komodit používá tzv. kombinovanou nomenklaturu CN8 (*Combined Nomenclature* – 8 místné kódování; používá se i v celním sazebníku). Tam aktuálně (k roku 2016) spadá 21 tříd (viz tabulka č. 7). Tato nomenklatura byla zavedena již v roce 1987, a to Nařízením Rady (EHS) čl. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře. Tím byla zavedena tzv. „kombinovaná nomenklatura“, která vychází z Mezinárodní Úmluvy Harmonizovaného systému popisu a číselného označení zboží (EUR-Lex. Úřední věstník Evropské unie, 2015).

³ Teritoriálně-komoditní struktura nám naznačuje, jaké má země komparativní výhody. Tzv. zjevně komparativní výhoda vychází z ekonomické teorie, že každá země vyváží statek, pro jehož výrobu má lepší podmínky, než země druhá a dováží statky, pro které má komparativní výhody partnerská země (Pavelka, 2010, s. 110).

2. 2. 1. Formy mezinárodního obchodu

Mezinárodní obchod má tradiční formy: export, import a reexport (někdy označováno také jako reimport) zboží a služeb. Vedle toho má mezinárodní obchod v současném globalizovaném světě i řadu forem s nestandardními tržními vztahy, jako je např. zušlechťovací operace⁴ nebo merchantingové obchody⁵ (Štěrbová, 2013, s. 16).

Export a import jsou významným makroekonomickým ukazatelem a mají klíčový vliv na platební bilanci a také na velikost HDP příslušné země. Export (vývoz) lze charakterizovat jako množství zboží a služeb, které jsou vyvezeny či prodány domácím výrobcům, a to na zahraničním trhu. Export dále dělíme na:

- prodej zboží a služeb
- hmotný vývoz – prodej výrobky
- nehmotný vývoz – prodej nehmotných statků (licence, patenty) a služeb
- přímý vývoz – domácí výrobce prodává zahraničnímu dodavateli
- nepřímý vývoz – domácí výrobce prodá zboží tuzemské organizaci, která statek prodá do zahraničí.

Dovoz naopak ukazuje množství zboží a služeb, které jsou importovány či nakoupeny rezidenty od nerezidentů:

- nákup zboží a služeb v zahraničí a jeho prodej v domácí zemi
- hmotný a nehmotný dovoz
- přímý a nepřímý dovoz.

Kombinací exportu a importu je pak reexport, kdy se zboží koupené rezidentem v zahraničí opět prodává ve třetí zemi. Důvodem můžou být překážky politické povahy v rezidentské zemi nebo třeba kompletace zboží (Štěrbová, 2013, s. 15–16).

⁴ Tzv. zušlechťovací zisk (operace), jinak také outsourcing, znamenají zpracování surovin nebo materiálu v nerezidentské zemi, např. kvůli nižším nákladům na zpracování. Předmět zušlechťování je poté převezen zpět do rezidentské země (Machková, 2009, s. 83 – 84).

⁵ Merchantingovým obchodem rozumíme nákup rezidenta v zahraničí od nerezidenta a následný prodej dalšímu nerezidentovi, a to bez dovozu zboží do domácí ekonomiky (Mandel, 2016, s. 20).

2. 2. 2. Nástroje obchodní politiky

K ochraně národních ekonomik při uskutečňování mezinárodního obchodu slouží státům tzv. nástroje zahraniční politiky. Ty můžeme členit z několika hledisek a také je navzájem spolu kombinovat. Mezi základní patří nástroje tarifní a netarifní. Nástroje netarifní nabývají mnoha podob – dovozní přírážka, dovozní depozitum nebo minimální cena. Za tarifní nástroje jsou považována cla (Kalínská, 2003, s. 54).

Dále nástroje obchodní politiky klasifikujeme na autonomní a smluvní. Toto členění vyplývá z jejich právního základu. U autonomních nástrojů rozhoduje sám stát o jejich zavedení ze své suverénní moci,⁶ nástroje smluvní nabývají platnosti až na základě mezinárodních jednání a dohod s jinou zemí nebo skupinou zemí. Ačkoliv jsou autonomní nástroje historicky označovány jako primární, v současné obchodní politice státy a celky stále více využívají nástroje smluvní. Smluvním rámcem v mezinárodní obchodní politice pro většinu zemí jsou dnes dohody a závazky vyplývající ze členství ve Světové obchodní organizaci (World Trade Organization, WTO). K autonomnímu rozhodování tak stát přistupuje pouze tehdy, pokud s těmito závazky nekolidují (Kubišta, 2009, s. 54).

Autonomní prostředky obchodní politiky vychází především ze zájmů národní hospodářské politiky. Jedná se o jednostranná rozhodnutí státu ve vztahu k ostatním zemím a jsou plně v kompetenci jednotlivé země. Nutno dodat, že jejich použití v obchodní politice je dnes značně omezené, jelikož podstatná část obchodních vztahů se realizuje pomocí smluvních nástrojů. Autonomní prostředky dále dělíme na pasivní a aktivní. Mezi nejdůležitější pasivní prostředky obchodní politiky patří cla a celní nařízení (peněžité plnění státu při přechodu zboží přes hranice), kvantitativní restrikce (stanovují maximální výši exportu či importu zboží a služeb), embargo (zákaz dovozu), dovozní nebo vývozní kvóty (regulace množství). Pasivní prostředky si tak v rámci obchodní politiky kladou za cíl regulovat (nebo úplně omezit) přístup zahraničních komodit na domácí trh. Aktivní prostředky obchodní politiky naopak usnadňují vývoz, podněcují a rozvíjí obchodní výměnu se zahraničím. Mezi aktivní prostředky obchodní politiky řadíme vývozní prémie (jinak také subvence), úvěrování vývozu (stát poskytuje vývozcům úvěry s cílem zvýhodnění rezidentů na mezinárodních trzích), státní záruky na úvěr (na rozdíl od úvěru

⁶ Z toho vyplývá, že základem pro uplatnění obchodní politiky je suverénní postavení státu v mezinárodních vztazích.

stát neposkytuje peníze přímo, ale zaručí se za úvěr), měnový dumping (stát provede devalvací měny) (Svatoš, 2009, s. 30). Smluvní nástroje obchodní politiky se naopak opírají o mezinárodní smlouvy. Patří mezi ně bilaterální smlouvy (smlouvy mezi dvěma státy), multilaterální smlouvy (dohody s více státy) nebo tzv. clearingové dohody (dovozci z jedné země poukazují platby do domácí banky, která poté vyplácí dovozce z druhé země) (Kalínská; Petříček, 2003, s. 54).

2. 2. 3. Platební bilance zahraničního obchodu

Podstatnou částí analýzy vzájemné provázanosti ekonomik členských států EU a Ruska je definice vnějších ekonomických vztahů, které můžeme sledovat na účtech platební bilance, přesněji platební bilance zahraničního obchodu. Platební bilanci lze definovat jako „*systematický zápis veškerých ekonomických transakcí mezi rezidenty a nerezidenty sledované země za určité časové období*“ (Pavelka, 2010, s. 182). Platební bilanci můžeme proto rozumět veškeré transakce mezi rezidenty a nerezidenty.⁷ Zjednodušeně lze říci, že u platební bilance dochází ke třem situacím – pokud jsou příjmy vyšší, než výdaje, jedná se o aktivní saldo (dochází ke zvýšení devizových rezerv). Pokud jsou ale příjmy nižší, než výdaje, mluvíme o saldu pasivním (devizové rezervy se snižují). K vyrovnané platební bilanci pak dochází, pokud se příjmy rovnají výdajům.

Platební bilance je složena ze tří hlavních účtů:

- běžný,
- kapitálový a
- finanční.

Vedle těchto účtů se platební bilance skládá ještě z položek saldo chyb a opomenutí, dále také změna devizových rezerv (Pavelka, 2010, s. 183).

Součástí běžného účtu je obchodní bilance (export a import zboží, viz dále), bilance služeb (export a import služeb), bilance výnosů a běžné převody. Druhým účtem platební bilance je kapitálový, pod který patří kapitálové transfery, jako například odpuštění dluhů

⁷ Je důležité zmínit, že platební bilance je vždy vyrovnaná, a to díky tzv. dvojitému zápisu – každá transakce je v bilanci zachycena dvakrát, jednou jako kreditní položka, jednou jako debetní. Tato rovnováha je ale vždy pouze účetní rovnováhou (Pavelka, 2010, s. 183)

mezi zeměmi. Pod finanční účet spadají přímé zahraniční investice⁸ (s investicí ve výši alespoň 10% podílu na základním jmění firmy), investice portfoliové (ty jsou naopak typické nízkou kapitálovou účastí) a investice ostatní (zejména bankovní vklady a obchodní úvěry) (Pavelka, 2010, s. 182–183).

2. 3. Sankce a mezinárodní obchod

Sankce patří do skupiny tzv. donucovacích prostředků, které nezahnují užití síly a mezinárodní právo je považuje jako jeden ze svých nejdůležitějších institutů (Malenovský, 1993, s. 130). Donucením rozumíme takové chování, které reaguje na porušení nebo nedodržení mezinárodního práva a směřují proti aktéru, který se takového chování dopustil.

Donucovací prostředky zahrnují následující kategorie:

- retorze
- represálie
- legitimní sebeobrana
- sankce (Koštoval, 1999, s. 88–89).

Mírnější formu představují retorze, které jsou právně přípustnou formou protiopatření, které mají za cíl přinutit postihovanou stranu plnit své závazky. Vzhledem k tomu, že mezinárodní právo retorzi nijak neomezuje, donucující stát může dle libovůle vybrat oblast, na kterou bude retorzi cílit. Pro příklad lze uvést například ukončení smluvních rozhovorů, neúčast na mezinárodní akci, přerušování diplomatických styků či neudělování víz. Cílená strana má pak samozřejmě právo na retorze reagovat, což obvykle vede k eskalaci a vyostřování konfliktu (Malenovský, 2008, s. 364–365).

Represálie, nebo-li represivní opatření, jsou odvetným opatřením, které již přesahují hranice mezinárodního práva. Stát, který je uplatňuje, se tak sám může dopouštět jejich užitím porušení mezinárodního práva – pokud jde ovšem o protiopatření vůči mezinárodně protiprávnímu chování (mluvíme o *jednání v dobré víře*), jedná se o represe

⁸ Přímé zahraniční investice jsou nejvýznamnější formou globálního kapitálu. Zejména velké domácí podniky expandují v zahraničí a přímo v tamějších podnicích investují (Kubišta, 2009, s. 130).

povolené. V rámci ekonomických vztahů mezi ně nejčastěji řadíme embargo či bojkot (Kuznetsov, 2009, s. 275).

Termín sankce pochází z latinského slova *sanctio*, volně přeloženo potrestat, ustanovit (Šenková, 1999, s. 108) Lze je interpretovat jako „střední cestu“ v mezinárodní politice mezi slovním odsouzením a použitím síly. Sankce, jakožto nenásilného nástroje mezinárodní politiky, jsou v posledním desetiletí hojně využívány a jejich význam roste v čase. Současně se ale sankční politika vyvíjí a použití sankcí reflektuje globální vývoj. K největšímu rozmachu na poli sankční politiky však dochází v moderní historii po rozpadu sovětského impéria v 90. letech, kdy je začínají hojně využívat mezinárodní organizace a země (zejména USA) (Hartley, 2007, s. 869). Dle mezinárodního práva můžeme sankci definovat jako „*cílený nátlak na subjekt mezinárodního práva*“ (Malenovský, 1993, s. 187) a je obvykle využíván bilaterálně nebo unilaterálně. Není tedy obvyklé, že by sankce směřovaly pouze z jednoho celku do dalšího, ale jsou realizovány v rámci mezinárodního společenství (Durálková 2009, s. 66–85). Sankce jsou opatření, prostřednictvím kterých se jedna strana snaží ovlivnit tu druhou. Jejím cílem je tak donutit bez použití síly protější stranu, aby změnila své chování. Sankční opatření lze rozdělit na tři typy: zbrojní embargo, ekonomické sankce, ostatní typy sankcí. První z nich si kladou za cíl oddělení útočníka od dodávek zbraní, a tím zabránit další eskalaci konfliktu. Ekonomické sankce zasahují do hospodářské sféry dotčeného subjektu, a tím oslabují jeho roli. Patří sem zejména embargo a bojkot – zejména důležitých strategických komodit, které jsou pro postižený stát důležitým prostředkem k vedení boje (například ropy). Mezi ostatní sankce patří například letové zákazy či diplomatická omezení – obvykle mají posílit zbrojní a hospodářská embargo (Kubišta, 2009, s. 130). S přihlédnutím na povahu diskutovaného téma, a sice vnější ekonomické vztahy Evropské unie, budou dále diskutovány sankce ekonomické.

Existují dva základní typy hospodářských sankcí – obchodní a finanční. Při uplatnění obchodních sankcí je omezen export a import ve vztahu k cílené zemi. Tato omezení jsou buď komplexní, kdy postihují veškerý vývoz a dovoz, nebo selektivní, při nichž se omezení týkají určitého druhu zboží. Finanční sankce se vztahují na peněžní záležitosti a zahrnují zejména zmrazení aktiv určených osob, omezení přístupu na finanční trhy (Global Policy Forum, 2010). S ohledem na povahu ekonomických sankcí (jak

finančních tak obchodních) je zřejmé, že v moderní historii jsou častěji využívány cíleně – nepostihují tedy plošně celou společnost, ale zaměřují se na vedoucí funkcionáře a státníky, a mají za cíl oslabit finanční pozici jednotlivců. Využívají se zejména proto, že v zemích, kam směřují sankční opatření, je ekonomická a politická moc často soustředěna v rukou skupiny jednotlivců, která ale má mezinárodní ekonomické zájmy (Investopedia, 2014).

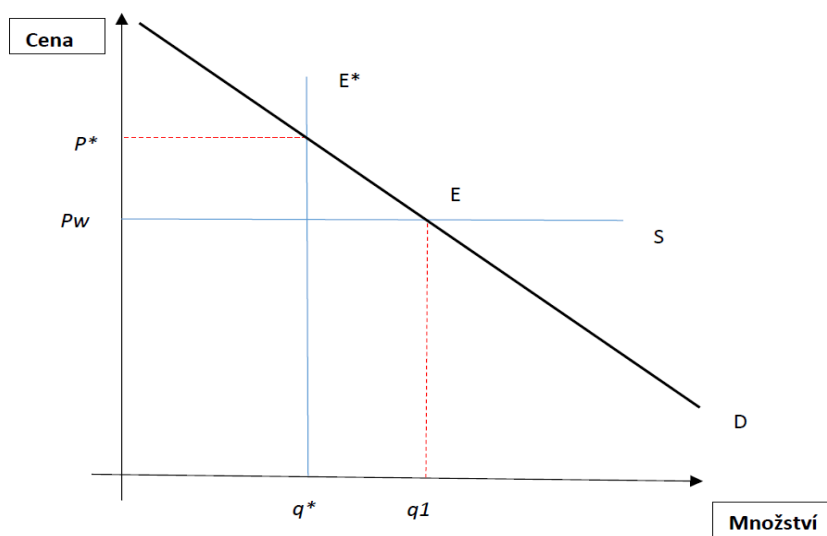
2. 3. 1. Vliv sankcí na mezinárodní obchod

Jak jsme již zmínili, ekonomické sankce jsou v současnosti hojně využívaným nástrojem zahraniční politiky. I proto jim badatelé a akademici při analýzách věnují poměrně hodně prostoru – jsou skutečně hospodářské sankce účinné? Jejich cílem je tlačit na daný stát či celek, aby ustoupil od nežádoucího jednání. Pokud se odesílatel sankcí chce vyvarovat vojenskému konfliktu, zdá se, že postihnout příjemce ekonomicky je mnohem efektivnější. Je ale uvalení sankcí pro jejího odesílatele výhodná? Po zavedení bojkotu a embarga se cílová země obvykle potýká s poklesem zejména exportu. Na druhou stranu ale žijeme v době interdependence, kdy jsou národní ekonomiky vzájemně provázány. Čím více jsou jednotlivá hospodářství vzájemně propojena, tím vyšší je riziko, že se finančně sankce dotknou i země, která je jejich odesílatelem – obchodování s cílovou zemí je pozastaveno či blokováno. S tím se pojí i rozdílnost dopadů dle výše zmíněného rozdělení, tedy zda jsou sankce uvaleny unilaterálně nebo v koalici s dalšími státy. Jestliže země ukládá sankce samostatně, na jedné straně z toho můžou třetí strany profitovat tak, že obchod, který je sankcemi postižen, se „přelije“ do jejich země. Na straně druhé jsou mezinárodní ekonomiky dnes natolik propojeny, že aniž by se tětí hráč do uvalení sankcí zapojil, jejich negativní dopady se ho přesto můžou citelně dotknout (Caruso, nestránkováno, 2003).

Sankce mají vedle negativních dopadů na obchod a ceny i vliv na množství obchodovaného zboží. Na níže uvedeném grafu lze názorně předvést, proč se uvalením sankcí množství obchodovaného zboží může podstatně snížit. *D* označuje poptávku v cílové zemi – předpokládejme, že pracujeme s malou otevřenou ekonomikou, která sice neurčuje pohyb cen na světovém trhu, sama je jím ale ovlivněna. Dokonalé rovnováhy bude dosaženo v bodě označeném jako *E*, *q1* nám pak označuje stav, kdy spotřebitelé

budou nakupovat množství ($q1$) za cenu p_w . Svislá čára q^* označuje stav po uvalení exportního embarga – tím dojde k omezení dovozu do dané země a následné zvýšení cen p^* v dotyčné zemi. Výsledný trojúhelník pak představuje kvantitativní (množstevní) omezení zboží a služeb ($p^* - p_w$) (Caruso, 2003, nestránkováno).

Graf č. 1: Vliv sankcí na objem obchodu

zdroj: Caruso, 2003, nestránkováno

Pokud nastane výše popsaná situace, v cílové zemi dochází k omezení mezinárodního obchodu a dále k poklesu odbytu jejího produktu. To dále vede k celkovému nárůstu výrobních nákladů, podniky proto zvyšují ceny nebo omezují výrobu, což může v konečném důsledku vést až ke změně cenové hladiny – inflaci. Na to je navázán další jev, a tím růst nezaměstnanosti a s ní související pokles důchodů, úspor a investic. Uvalení sankcí má pak vedle deformace obchodních vztahů za následek ochlazení i mezinárodně politických vztahů, kdy dojde zacyklení celého procesu a zhoršení politických dialogů se opět promítne do hospodářského vztahu obou stran. Pokud aplikujeme uvalení sankcí na ekonomiky rozdělené v první kapitole, z podstaty věci lze generalizovat, že sankce se nejvíce dotknou země s otevřenou ekonomikou, která je z části závislá na dodávkách komodit z jiných zemí. Efektivnost sankcí by pak byla posílena navíc faktem, pokud by škála obchodovaných komodit byla úzká a počet obchodních partnerů

nízký (jinými slovy – pokud by sankce byly zacíleny na určité zboží, které země vyváží a další komodity jen marginálně, navíc omezenému počtu zemí, uvalení sankcí by se ekonomiky cílové země silně dotklo) (Carbaugh, 2004, s. 544).

2. 3. 2. Efektivita ekonomických sankcí

Posuzovat účinnost ekonomických sankcí není jednoduché; jak v minulosti, tak i dnes se odborníci rozcházejí v jeho hodnocení. Mezi nejvýznamnější badatele v této oblasti patří bezpochyby Gary C. Hufbauer a Jeffrey J. Schott, kteří ve své – dnes již klasické – knize *Economic sanctions reconsidered* tvrdí, že opatření finanční povahy jsou sice méně viditelná, ale lépe vynutitelná, kontrolovatelná a mohou být i velmi účinná. A to zejména kvůli tomu, že se finanční toky (na rozdíl od zboží) soustředí v rukou několika společností, což umožňuje snadněji opatření regulovat a kontrolovat (Hufbauer; Schott, 2007, s. 47). Stejní autoři, kteří jsou zároveň členy výzkumného Petersonova institutu pro mezinárodní ekonomii, přichází v roce 2007 s rozsáhlou studií, v níž analyzují efektivitu hospodářských sankcí. Ve třetím přepracovaném vydání původní publikace z roku 1985 značně přeformulují své dřívější závěry – na základě studie 174 sankčních režimů, vyhlášených v letech 1914 – 2000 se pokouší identifikovat, jaké faktory přispívají k účinnosti hospodářských sankcí. Za úspěšné pokládají taková opatření, která vedla ke změně politiky dané země nebo skupiny osob; na základě zkoumaných případů dle měřítek vyhodnotili badatelé za úspěšné pouhých 34 % sankcí. Jako důvod nevelkého dopadu ve zbývajících případech spatřují zejména omezenou možnost jejich použití (cílový stát si většinou dokáže ve světě najít jiného odběratele a dodavatele zboží) a náklady (zejména bezpečnostní), které by mohly být potenciálně vyšší, než zamýšlené ztráty cílové země. Dalším důvodem může být příliš široký záběr cílů, na které odesílatel v dané zemi směřuje. Střetávání zejména v otázkách ekonomických a bezpečnostních vede k nekompaktnosti a nejednotným účinkům sankcí (které jsou tak navíc ještě hůře předvídatelné co do jejich účinku). Autoři ovšem nejsou v práci vůči ekonomickým sankcím skeptičtí – poukazují na úměru nákladů a času. Čím nižší jsou náklady uvalující země a čím je interval trvání opatření kratší, tím jsou ekonomické sankce efektivnější. Dále jako účinný nástroj pro jejich použití označují zejména „prozkoumání terénu“ cílové země. Stát, který hodlá sankce uvalit, tak musí zjišťovat nejenom jejich náklady pro sebe samé, ale zejména

vyhledat (potencionálně) slabší místa tamějšího hospodářství a na ně pak sankcemi cílit. Důležitým krokem je i průzkum v mezinárodním společenství, kdy by měl odesílatel zhodnotit, zda se k sankcím připojí i další země a organizace (Hufbauer; Schott, 2007, s. 157–161).

Obecně lze říci, že ekonomické teorie pracují s tezí, kdy jsou sankce účinné za předpokladu, že zasáhnou co nejvíce trh zboží a služeb a kapitálový trh v cílové zemi. Nejvíce efektivní jsou proto sankce uvalené na stát, který je silně závislý na dovozu či vývozu komodit a kapitálu. Čím více států sankce uvalí a čím větší škálu zboží a služeb postihnou, tím budou sankce efektivnější. Pro stát postižený sankcemi bude v takovém případě značně komplikované získat náhradu a spíše se v takto oslabené pozici podvolí tlaku. Závěrem lze říci, že z výše uvedených typů sankcí jsou mnohostranné efektivnější než jednostranné. Takový závěr je nutné chápat jako velmi obecný, jelikož mezinárodní ekonomické prostředí se neustále vyvíjí a mění (Kaempfer; Lowenberg, 1999, s. 38).

3. Evropská unie jako mezinárodní ekonomický aktér

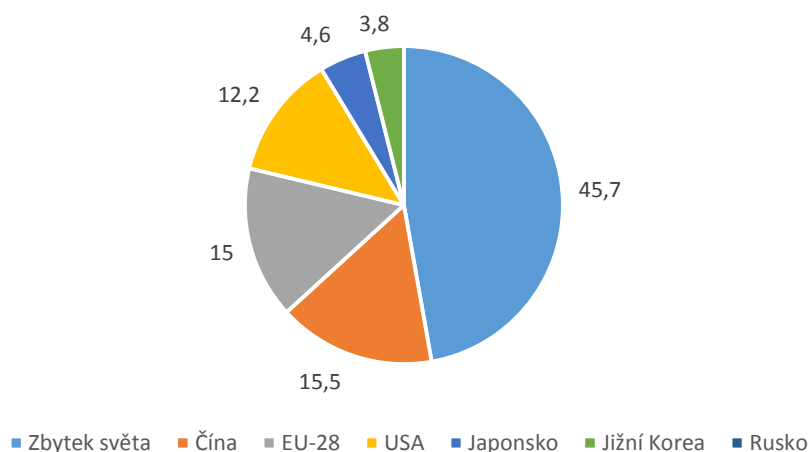
Pojem Evropská Unie vznikl na základě Maastrichtské smlouvy ze dne 1. listopadu 1993. Základy Evropské Unie stojí na třech společenstvích. Prvním z nich je Evropské společenství (EURATOM), dále Evropské společenství (ES) a Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Mezi základní aspekty Evropské Unie patří snaha o společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a následně spolupráce v oblasti justice a zahraničních věcí. Právní subjektivitu Evropské unie nese ES, tedy Rada Evropské unie a Evropská komise. ES je umocněna uzavírat mezinárodní vnější dohody se státy a mezinárodními organizacemi (Euroskop. Základní data o EU, nedatováno).

Vnější obchodní vztahy Evropské unie byly součástí již Římské smlouvy z roku 1957. Ekonomické vztahy by se proto daly charakterizovat jako nejstarší a také nejvíce integrovanou částí zahraničních vztahů. Hlavním cílem Evropského společenství je prosazování zahraničně-politických zájmů, přičemž až do roku 1970, kdy vznikla Evropská politická spolupráce, byly právě ekonomické vztahy jedinou možností k dosažení tohoto cíle (Euroskop. Vnější obchodní vztahy, 2015).

Evropská unie je na začátku 21. století společenstvím, které vytváří 22 % světového DPH a současně zahrnuje více než půl miliardy lidí. Evropská unie je jedním z největších světových exportérů zboží a služeb. EU také v rámci mnoha humanitárních pomoci a projektů přispívá ročně 7 miliardami eur na zlepšení situace ve světě. Současně patří mezi velké hráče ve snaze o omezení dopadů klimatických změn a v oblasti mezinárodní spolupráce (Euroskop. Evropská Unie a svět, 2015). Mezi další přednost Unie patří velký územní potenciál, který tak vytváří odbytové a produkční možnosti. Dále disponuje velkým vnitřním trhem s poměrně vysokou kupní silou spotřebitelů. Výhodou seskupení států Evropské unie je i vysoká dostupnost pracovních zdrojů a především kvalita těchto zdrojů. Dnes EU díky své snaze o integraci představuje jeden z nejdůležitějších makroregionů světové ekonomiky a motor ekonomického růstu. Nevýhodou tohoto uskupení může být vnitřní rozdílnost ekonomik, a to jak z hlediska ekonomického rozměru, tak z hlediska výkonnosti (Cihelková, 2003, s. 153).

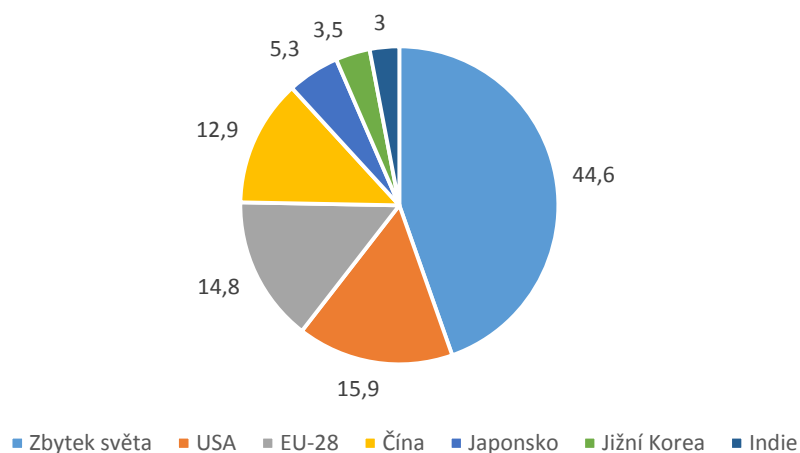
Dnes je Evropská unie spolu s Čínou a Spojenými státy největším globálním aktérem ve světovém obchodě. Z toků vývozu a dovozu vyplývá, že v roce 2016 měla EU druhý největší podíl na světovém vývozu a dovozu zboží (viz grafy). Podíl evropské osmadvacítky na světovém vývozu zboží dosáhl 15 %, na dovozu 14,8 %. Všimněme si také, že v roce 2016 se stala největším exportérem Čína – ta již v roce 2014 předstihla EU, která ale i nadále zůstává před Spojenými státy (12,2 %). Spojené státy ovšem mají větší podíl na světovém dovozu (15,9 %) než EU (14,8 %) i než Čína (12,9 %). Povšimněme si také, že šestým největším importérem je v roce 2016 3% Indie.

Graf č. 2: Podíl EU na světovém vývozu v roce 2016

zdroj: Eurostat, 2016

Graf č. 3: Podíl EU na světovém dovozu v roce 2016

zdroj: Eurostat, 2016

3. 1. Politika vnějších ekonomických vztahů EU

Vnější ekonomické vztahy Evropské unie zasahují do mnoha oblastí jejích pravomocí. Proto se jimi zabývá Rada EU, Evropský parlament a v neposlední řadě Evropská komise, která má nejvyšší výkonnou moc. V Evropské komisi se nacházejí celkem čtyři členové, kteří se zabývají vnějšími ekonomickými vztahy Unie. Ke své působnosti využívají čtyři generální ředitelství. První z nich se zabývá obchodními vztahy se Severní Amerikou, Austrálií a Novým Zélandem a Dálným východem. Druhé ředitelství je zaměřené na Evropu a na postsovětské státy. Dále také na společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a vnější mise. Třetí ředitelství se zabývá rozvojovou spoluprací se třetími státy světa a se státy subsaharské Afriky a Oceánie. Poslední ředitelství se soustředí na Blízký Východ, Latinskou Ameriku, Středomoří, jižní a jihovýchodní Asii a v neposlední řadě na severojižní spolupráci. Ekonomické vztahy se realizují na základě multilaterálních a bilaterálních dohod mezi jednotlivými státy. V prvním případě se jedná o tvorbu integračních bloků podobné Evropské unii, v druhém případě se jedná o vztah s jednotlivými ekonomikami (Baar, 2015, s. 2).

Ekonomické vztahy EU je možné rozdělit do tří úrovní, a to na vztahy k rozvinutějším integracím, které sdružují vyspělejší státy. Tyto vztahy fungují na základě rovnocenného partnerství. Druhou úrovní jsou vztahy zabývající se rozvojem integrací. Zaměřují se na středně vyspělé státy, které vykazují předpoklady rozvoje v rámci blízké budoucnosti. Současně je zde využívána podpora programů Evropské Unie. Poslední rovina vnějších vztahů je zaměřena na rozvojové země a na jejich integraci. Tyto země nemají možnost expanze, a proto jim Evropská unie poskytuje velkou řadu výhod ke vstupu na trh a také rozvojovou pomoc (Baar, 2015, s. 2–3).

3. 2. Obchodní politika Evropské unie

Obchodní politika Evropské unie disponuje několika nástroji, kterými sleduje cíle prosazování mnohostranného a otevřeného obchodního systému ve světě. Tyto nástroje také zajišťují ochranu zájmů Unie a dalších členských států v případě, že by měl obchod špatný vliv na zaměstnanost, prosperitu a obchodní bilanci Evropské unie. Hlavním nástrojem obchodní politiky jsou cla. Tato cla chrání odvětví před zahraniční konkurencí

a současně podporují dovoz daných produktů. Kvóty jako takové jsou uplatňovány zejména u zemí, které nejsou členem Světové obchodní organizace. Zajímavým nástrojem je dobrovolná exportní omezení, které představuje zejména dohodu mezi dovážejícími a vyvážejícími zeměmi. Vývozce se zde dobrovolně zaváže, že nebude překračovat množství výrobků dovážených do země dovozce. Evropská Unie také využívá ofenzivní a defenzivní obchodní nástroje. Mezi defenzivní nástroje by spadala antidumpingová opatření. Antidumpingová opatření se uplatňují v případě, že dovozce nabízí nižší cenu, než je běžná cena stejných výrobků na trhu. Opatření umožňuje omezení dovozu zboží ve výše uvedeném případě. Pokud prudce vzroste dovoz nějakého výrobků do Evropské Unie, uplatňují se protisubvenční a ochranná opatření. Dovozece následně musí požádat o zvláštní licenci a ta mu umožňuje sledovat vývoj dovozu do EU. Mezi ofenzivní opatření by patřilo nařízení o obchodních bariérách. Toto nařízení umožňuje Evropské komisi podat stížnost vůči třetí zemi, pokud tato země nedodrží závazky v oblasti dané WTO, případně v rámci bilaterální dohody. EU má také možnost zavést opatření pro vývoz, nebo dovoz výrobků do Unie (Euroskop. Obchodní politika, 2015).

3. 3. Sankční politika Evropské unie

Evropská unie pozvolna rozšiřuje spektrum oblastí, v nichž se prezentuje jako autonomní aktér mezinárodního prostředí. To se týká zejména obchodní politiky, zvláště pak sankcí. Rozvoj sankční politiky EU umožnila Maasrichtská smlouva v roce 1993. V rámci druhého pilíře byla institucionalizována spolupráce členských států v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Podle článku 29 Smlouvy o Evropské unii (bývalý článek 15 Smlouvy o EU, dále jen SEU) „*Rada přijímá rozhodnutí, která vymezují přístup Unie ke konkrétní otázce zeměpisné nebo tématické povahy. Členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní politiky byly v souladu s postoji Unie*“. V souladu se článkem 29 SEU jsou tak sankce přijímány společně, čímž napomáhají členským státům vymezit přístup ke konkrétním záležitostem (EUR-Lex. Smlouva o Evropské unii, 2012).

Vzhledem k tomu, že nedisponuje vlastní armádou, její představitelé vnímají sankce jako jeden z nejmocnějších nástrojů zahraniční politiky. Ty se ze sféry obchodní rozšířily i o prvky zahraničně bezpečnostní. Z toho vychází dvě na sobě nezávislé etapy evropské sankční praxe: samotné vyhlášení sankcí na úrovni společné zahraniční

a bezpečnostní politiky (SZBP), druhou etapou je pak implementace a následná realizace sankcí. Rozdíl mezi první a druhou fází je ten, že vyhlášení sankcí má spíše politický charakter. EU při ní hledá odpověď na otázky, zda sankce vůbec vyhlásit, jaké typy uplatňovat či v jaké míře a rozsahu jenom přejmout sankce Rady bezpečnosti OSN (RB OSN) – nebo je případně jimi doplnit. Při druhé fázi již dochází k implementaci sankčního systému a je vázána předpisy evropského práva; její povahu tak lze označit jako právní (Druláková a kol., 2011, s. 3).

Sankce jsou pro Evropskou unii jedním z prostředků, jak dosáhnout cíle SZBP: míru, demokracie, dodržování zásad právního státu a zásad lidských práv. Sankce (synonymem také může být omezující opatření) jsou součástí komplexního přístupu v rámci celé strategie zahraniční politiky EU, jsou tedy doplňovány zejména politickým dialogem. Jejich cílem není potrestat, ale spíše předcházet krizovým situacím – cílem sankční politiky EU je tedy zejména prevence (European Union – External Action. Sanctions policy, 2016). Sankční opatření musí jednomyslně schválit Rada Evropské unie, která je složena z nejvyšších představitelů členských států. Prvotní rozhodnutí o zavedení sankcí předkládá Rada SZBP, Rada Evropské unie je pak jednomyslně přijme a pokud je to potřeba, zajistí implementaci potřebných právních předpisů. Následná odpovědnost za implementaci těchto sankcí (zbrojní embarga, cestovní restrikce) leží na jednotlivých členských státech. Rada EU pak společně s Radou SZBP pravidelně jejich uvalení a míru reviduje a rozhoduje o tom, zda sankce zrušit, zmírnit nebo obnovit. Od svého vzniku (míněno samotné EU v roce 1992) o uvalení sankcí Rada rozhodla více než třicetkrát (Council on Foreign Relations. What Are Economic Sanctions?, 2015).

Z pohledu Unie lze na sankce pohlížet jako na autonomní či smíšené, dle toho, zda Evropská unie vyhlásí sankce samostatně nebo kooperuje s ostatními zeměmi či celky. Evropská unie implementuje všechny sankce, které zavedla Organizace spojených národů (OSN), případně její sankce ukládá v přísnější formě nebo je doplňuje. Příkladem můžou být ekonomické sankce uvalené vůči Íránu. V roce 2006 OSN přijala rezoluce, které měly za cíl donutit Írán zastavit obohacování uranu. Rezoluce postupně OSN doplňovala sankcemi, které měly tlačit na Írán, aby body obsažené v rezoluci přijal. Evropská unie se vedle toho rozhodla uvalit na Írán ekonomické sankce, jako bylo zmrazení majetku

určených osob a subjektů, omezení obchodu se spotřebním zbožím, cestovní omezení a další (Council of the European Union. Different types of sanctions, 2016). Vedle toho má EU samozřejmě právo ukládat sankce i autonomně. Určité druhy sankcí, jako je zbrojní embargo nebo zákaz cestování na území daného států pak mohou členské státy EU uvalovat samy, jejich implementace je podmíněna souhlasem Rady EU. Naproti tomu ekonomické sankce, jako je například zákaz vývozu nebo zmrazení aktiv, spadají do kompetencí Unie, vyžadují proto samostatné prováděcí právní předpisy ve formě nařízení Rady, a následně jsou závazné pro všechny členské státy. Nařízení jsou vyhlášena v Úředním věstníku Evropské unie a dnem zápisu jeho zveřejnění se stávají platná. Autonomně zavedla Unie sankce například v roce 2004 na Bělorusko. V rámci toho zmrazila aktiva dotčených osob, zavedla zbrojní embargo, ale také neumožnila vyvážet zbraně, které by mohly být využity k vnitrostátním represím (Council of the European Union. Different types of sanctions, 2016).

Mezi nejčastěji používané nástroje v rámci sankčních opatření EU řadíme:

- zbrojní embargo,
- zmrazení aktiv,
- zákaz cestování a omezení v rámci vízové politiky (Factsheet. EU restrictive measures, 2014).

Při uvalení zbrojního embarga Evropská unie omezí nebo zcela přeruší prodej, dodávky a přepravu zboží, které má uvedeno na Společném vojenském seznamu Evropské unie. Jedná o seznam závazný pro všechny členské země a obsahuje výčet materiálů, který podléhá kontrole EU (Official Journal of the European Union. Common military list of the European Union, 2014). Při uvalení zbrojního embarga je vedle zákazu obchodu s uvedeným zbožím uvalen zákaz i na technickou a finanční pomoc v souvislosti se zbraněmi a materiálem. Vedle toho do zbrojního embarga Unie často zařazuje i materiály k užití vnitrostátních represí, jako je například vybavení pro policii – helmy, štíty, vodní kanóny. Důležitým prvkem embarga je zákaz vývozu tzv. zboží dvojího užití. Jako zboží dvojího užití je označován takový produkt, který je sice vyráběn pro civilní použití, ale lze ho stejně tak k jeho charakteru využít pro výrobu zbraní a pro vojenské účely. Typicky se jedná o chemické látky, která může být využita v užitkové chemii, ale stejně tak i pro výrobu bojových plynů (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2014).

Zmrazení majetku se týká hospodářského majetku a zdrojů vlastněných státy, organizacemi nebo dokonce jednotlivci. V rámci posledních směrů sankčních politik jsou využívány tzv. inteligentní sankce (*smart sanctions*), nazývané také jako cílené sankce. Tento typ sankcí totiž umožní lépe působit na subjekt, jehož změna chování je vyžadována a zároveň je možné snižovat nepříznivé dopady sankcí na civilní obyvatelstvo (European Commission. *Sanctions or restrictive measures*, 2008). Znamená to, že jejich prostředky, jako jsou hotovost, šeky, akcie, bankovní vklady a podíly jsou znepřístupněny, nesmí s nimi být obchodováno a není možné je přesouvat. Ostatní hmotný, nehmotný majetek a nemovitosti nelze prodat nebo pronajmout. Při zmrazení aktiv také občané nemohou legálně obchodovat s dotčenými fyzickými osobami a subjekty – to znamená, že občané EU nemohou provádět platby za zboží, a nebo zboží do cílové země postižené sankcemi dodávat. Výjimku v tomto případě pomohu povolit orgány členských států jen ve specifických případech, například za účelem pokrytí dodávek základních potřeb (potravin a léky) (Factsheet. *EU restrictive measures*, 2014).

Osobám a subjektům, které se ocitnou na sankčním seznamu Unie, je vedle zmrazení majetku rovněž zakázán vstup a není vyhověno žádosti o přidělení víz na území členských států. Výjimku tvoří státní příslušník daného státu – zde Evropská unie nechá na členské zemi, zda obyvatele přijme. Dále se zákaz vstupu nevztahuje delegáty při pořádání mezinárodních konferencí (Factsheet. *EU restrictive measures*, 2014).

3. 4. Vztahy a obchodní smlouvy Evropské unie

Evropská unie hojně sjednává dohody o volném obchodu.⁹ Dohoda o volném obchodu se týká dvou nebo více celních území, kdy jsou odstraněny úpravy obchodu mezi členskými zeměmi a se zbožím pocházejícím z této oblasti. Příkladem může být Evropské sdružení volného obchodu (ESVO). V současné době jsou členem tohoto sdružení čtyři západoevropské země: Lichtenštejnsko, Norsko, Švýcarsko a Island (Fajmon; Loužek, 2010, nestránkováno).

⁹ V současné době existuje 22 dohod o volném obchodu, které Unie uzavřela se 24 státy. To jen dokresluje fakt, jak důležité jsou zóny volného obchodu pro EU (Kubišta, 2009, s. 320).

Vztahy Evropské Unie se středomořskou oblastí

Tyto aktivity bývají poměrně silně ovlivněny geopolitickými poměry. Většina států jsou již dlouho dobu členy Unie, nebo jsou propojeny velkou sítí vztahů s ní. Základním dokumentem je smlouva o Euro-středomořském partnerství z roku 1995. Tato smlouva podporuje základní principy, a to bezpečnost a stabilitu v oblasti, ekonomický rozvoj následovaný finanční pomocí ze strany Evropské Unie a podpora vzdělávání, zdravotnictví a lidských zdrojů. Hlavním cílem tohoto partnerství bylo také do roku 2010 vytvoření oblasti volného obchodu mezi EU a středomořím a mezi zeměmi jižního středomoří. Přidružené země mají bezcelní přístup na trh EU v oblasti průmyslové výroby, rybolovu a zemědělské produkce. Evropská unie také podporuje regionální integraci mezi zeměmi ve středomořském regionu (Baar, 2015, s. 4–6).

Vztahy Evropské Unie a USA

USA představuje nejdůležitějšího globálního partnera Evropské unie. Spolupráce je podnícena vzájemnou kulturní a hodnotovou blízkostí. Vztah volného obchodu je zde poměrně intenzivní, avšak neexistují zde žádné vazby mezi EU a NAFTA. NAFTA je zóna volného obchodu, bez jakéhokoli nadnárodního rámce a bez celní unie. Mezi základní body NAFTA patří přijetí Transatlantické deklarace, která vychází z podpory demokracie, svobody a lidských práv. Dále se sem řadí Transatlantická agenda z roku 1995, která se mimo jiné zabývá rozvojem světového obchodu. Zajímavým počinem je pak transatlantický dialog podnikatelů, v rámci kterého se řeší investice, metody prodeje, marketing atd. (Baar, 2015, s. 10).

Důležitost ekonomických vztahů byla podtržena vytvořením Transatlantické hospodářské rady v roce 2007, jehož cílem je posílení vzájemných vazeb na příslušných setkávání členů Evropské komise a kabinetu amerického prezidenta. Od roku 2013 EU a USA pracují na transatlantickém obchodním a investičním partnerství (Euroskop. Evropská Unie a svět, 2015).

Vztahy se státy Afriky, Karibiku a Pacifiku (AKP)

V této skupině států jsou přidruženy bývalé kolonie evropských států, které však nadále udržují hospodářské vztahy s Evropskou unií. Ze 79 států jich 41 patří k vyspělým zemím. Pro EU má obchod s těmito zeměmi pouze okrajový význam, avšak z pohledu afrických států je to naopak. Předchůdcem společenství APK bylo uskupení Afrických a Malgašských států, se kterými mělo EHS uzavřenou smlouvu z Yaoundé z roku 1964. Na ní pak navazovala smlouva z roku 1975 z Lomé. V současné době platí smlouva o spolupráci z roku 2000 z Cotonou. Smlouvy jednostranně poskytují možnosti pro snazší přístup na trh EU těmto zemím. Mezi základní pilíře patří rozvojová spolupráce, politická dimenze, hospodářská a obchodní spolupráce. Nyní EU vyjednává se šesti regionálními skupinami AKP Dohody o ekonomickém partnerství, které povedou k vzájemnému otevření trhu EU a AKP (Dijck; Faber, 2000, s. 28–31).

Vztahy s Latinskou Amerikou

Vztahy s Latinskou Amerikou nejsou vymezeny žádnými dohodami typu z dohody z Cotonou. EU má s uzavřené pouze bilaterální smlouvy s jednotlivými zeměmi v regionu. S Chile uzavřela EU Asociační dohodu. S Argentinou má rámcovou smlouvu o obchodu a ekonomické spolupráci. V rámci uzavřených bilaterálních vztahů, jsou pro Evropskou unii nejdůležitější vztahy s Mexikem a Brazílií. S těmito zeměmi má zejména rozsáhlý dialog o ohledně širokého spektra otázek týkajících se obchodu a ekonomické situace zemí. V rámci vzájemných vztahů také existuje dokument Evropská Amerika – globální hráči v partnerství. Dále také existuje regionální strategický dokument na období 2007–2013 o rozvojové spolupráci (Euroskop.cz. Evropská Unie a svět, 2015).

Ekonomické vztahy EU a Číny

ES navázalo původní diplomatické vztahy s Čínou v roce 1975, nicméně o více než 10 let později byl přijat dokument Dohoda o obchodu a hospodářské spolupráci mezi EHS a Čínskou lidovou republikou. Na této smlouvě jsou dodnes postaveny ekonomické vztahy. Dohoda se týká zejména oblastí o obchodní spolupráci, ekonomické spolupráci a o úkolech

Společného výboru. V roce 1995 pak Evropská komise přijala dokument o dlouhodobé politice pro čínsko-evropské vztahy. Evropa dle tohoto dokumentu musí rozvinout dlouhodobý vztah s Čínou tak, aby se zde odrážel čínský celosvětový a také regionální a politický vliv (Global Politics. Ekonomické vztahy EU a Číny, 2015).

Vztahy s Jihoafrickou republikou a dalšími zeměmi

Jihoafrická republika je členem skupiny APK, avšak její vztahy s EU vycházejí hlavně z Dohody o obchodu a spolupráci z roku 1999, která vstoupila v platnost v roce 2004. Dle této smlouvy po uplynutí 12letého přechodného období má být liberalizováno 86 % dovozů z EU do JAR. Dohoda o volném obchodu mezi EU a Mexikem vstoupila v platnost v říjnu roku 2000. Dohoda se týká zejména obchodu se zbožím a službami. V roce 2003 začala platit Dohoda o volném obchodu s Chile. S Faerskými ostrovy má EU uzavřenou smlouvu o rybolovu a obchodu (Euroskop. Vnější obchodní vztahy, 2015).

Vztahy s Ruskem a postsovětskými oblastmi

SSSR ještě před svým rozpadem v roce 1989 podepsalo Smlouvu o spolupráci s EU. V průběhu několika let pak byla připravena další partnerská a kooperační smlouva (PCA), které už v roce 1994 podepsalo Rusko a další postsovětské republiky, současně se zakavkazskými státy a středoasijskými státy (Baar, 2015, s. 7). Rusko jako takové je nejdůležitějším partnerem Evropské Unie. Rusko již v době koncipování svého statusu požadovalo určitý privilegovaný status od Evropské Unie. Nyní EU s Ruskem vyjednává novou rámcovou dohodu o vztazích. Vztahy s Ruskem jsou dále rozvíjeny sektorálně, přičemž zahrnují zejména hospodářskou spolupráci, otázky z oblasti životního prostředí, oblast svobody a bezpečnosti. Dominantním tématem ve vztahu Evropské Unie a Ruska, je otázka energetiky, neboť Evropská unie je na dovozu energetických surovin závislá. V minulosti si mnohdy dodávky surovin staly rukojmím bilaterálních sporů (Euroskop 2015). (Euroskop.cz. Evropská Unie a svět, 2015). Podrobnějšímu rozboru vztahů mezi oběma aktéry se věnuje následující kapitola.

3. 5. Institucionální vztahy mezi EU a Ruskem po rozpadu SSSR

Mezinárodní ekonomické vztahy Ruské federace a Evropské unie jsou zdárnou ukázkou, že *„historie vnějších ekonomických vztahů - mezinárodní ekonomická spolupráce, mezinárodní dělba práce – je stejně dlouhá jako historie státu či jeho politickoekonomického uspořádání“* (Svatoš, 2009, s. 30). Vycházíme ze zkušenosti o vzájemné synergii mezi politickými a mezinárodně ekonomickými vztahy, neboť ty mají přímé důsledky na vývoj ujednaných strategií směřování.

Snahou Ruska je zejména upevňování obchodně-ekonomických pozic v systému světových hospodářských vztahů. Dále diplomatická podpora zájmů domácích ekonomických operatérů v zahraničí, nepřipuštění diskriminace ruského zboží, investic a služeb. Pro dosažení těchto cílů Rusko využívá mezinárodní a regionální ekonomické a finanční instituce. Rusko má zájem o upevnění bezpečnostní a finančně-ekonomické stability. Nová centra, která jsou středem ekonomického růstu a politického vlivu mnohem častěji přebírají odpovědnost za vývoj situace ve svém regionu. Mezi faktory zlepšující finančně-ekonomickou situaci mohou patřit formáty a sdružení, obchodní pakty a jiné ekonomické dohody (Czech.Mid, 2013).

V Ruské federaci se po roce 1990 také začaly objevovat zóny volného obchodu. Jednalo se zejména o obchodní, avšak ne o výrobní zóny. Původním záměrem Ruska bylo nalákání zahraničních investic. Mimo ustavujícího právního dokumentu však nebyly vytvořeny řádné podmínky pro jejich fungování. Z tohoto důvodu jsou dnes zóny volného obchodu prakticky nefunkční. Ruská vláda se základním cílem podpory rozvoje zpracovatelského odvětví ekonomiky, zdokonalování vysokých technologií a rozvoje turismu, přijala usnesení o předpokladech o založení zvláštních ekonomických zón. Tento model ale nebyl dostatečně pružný, přesto je nutné říci, že toto usnesení svoji funkci plní (BusinessInfo.cz. Rusko souhrnná teritoriální informace, 2015).

Rusko je významným strategickým partnerem zejména pro Evropskou unii, která je závislá na dodávce energetických surovin. V roce 1994 byla podepsána Dohoda o strategickém partnerství (Partnership and Co-operation Agreement, dále jen PCA). PCA je důležitá už z toho důvodu, že vytváří celkový rámec pro ekonomické, politické a kulturní vztahy mezi oběma stranami. Jednání o nové strategii této smlouvy bylo roku

2008 odloženo kvůli konfliktu s Gruzíí. Ještě před jednáním vnikl spor mezi Ruskem a Polskem o embargu o dovozu polského masa. Evropská unie dlouhodobě plánuje hlubší ekonomickou integraci s Ruskem, a to od té doby, co Rusko vstoupilo do WTO. V roce 2003 vznikla idea o vytvoření Společného hospodářského prostoru, v rámci které by mělo docházet k neustálému zlepšování dosavadních podmínek. V roce 2009 vstoupilo Rusko do obchodní války s Běloruskem. Rusko zahájilo výstavbu ropovodu, aby odřízlo Bělorusko od klíčové trasy do Evropy. V roce 2011 Rusko navrhovalo Euroasijskou politiku se sovětskými republikami jako určitý protipól Evropské unii (Euroactiv. Vztahy Evropské Unie a Ruska, 2014). Kromě Evropské unie Rusko také dováží energie do Japonska. V roce 1994 Rusko a Japonsko podepsaly bilaterální smlouvu o ekonomických vztazích. Japonsko vytvořilo dvě komise. Jedna z nich má na starosti investiční spolupráci, druhá meziregionální (The embassy of the Russian federation to Japan, 2014).

Ekonomické vztahy Ruska jsou ovlivněny politickou situací a vztahy s daným státem. Rusko ukládá poměrně velké sankce, či poníží hospodářské vztahy s danou zemí v případě vzniku krize. Příkladem může být ukrajinská krize v posledních letech, či obchodní válka s Běloruskem. Ekonomické vztahy Ruska a USA jsou poměrně omezeny. Mnoho velkých amerických společností vytvořilo joint venture¹⁰ a v současnosti jsou odkázané na ruské dodavatele. Příkladem mohou být společnosti jako PepsiCo, Ford Motor Co., General Electric atd. Díky tomuto kroku mohou být případné sankce ze strany Ruska při USA velmi malé. Naopak ale může ovlivnit malé živnostníky (CRS Insights, 2014).

Klíčovou událostí pro vývoj nových mezinárodně ekonomických vztahů se stal rozpad SSSR. Tyto reformní změny na konci 80. let 20. století daly vzniknout novým vztahům v oblasti hospodářské, obchodní a politické sféry Evropského společenství a Ruské federace v pozici nástupnické země bývalého Sovětského svazu. Padlo významné rozhodnutí o zrušení státního monopolu SSSR na zahraniční obchod. Zde se datuje nová éra ve směřování Ruské federace ve znaku postupné demokracie a vzniku tržního hospodářství. Rozhodnutí mělo významný dopad na tržní ekonomiku neboť „*obchod zajišťuje efektivní fungování tržní ekonomiky*“ (Štěrbová, 2013, s. 14). To se v případě RF zcela prokázalo. Za přispění pozitivního postoje ruského prezidenta Borise Jelcina vůči

¹⁰ Joint venture, forma spolupráce mezi dvěma nebo více podniky či organizací

západu mohla začít zcela nová éra prohlubování mezinárodních ekonomických vztahů mezi EU a Ruskem.

Vzhledem k tomu, že Rusko je největším sousedním státem současně rozšířené Evropské unie a klíčovým hráčem na globální úrovni, je v zájmu EU dále rozšiřovat spolupráci, podporovat reformy a modernizaci ruské ekonomiky. V oblasti mezinárodně ekonomických vztahů existuje několik oficiálních jednostranných či dvoustranných právních dokumentů upravujících obchodní vztahy EU a Ruska a odrážejících postoje, cíle a úkoly, které se strany snažily prosazovat.

3. 5. 1. Dohoda o partnerství a spolupráci EU a Ruska

Nejvýznamnější smluvní úpravou ekonomické a politické kooperace mezi EU a Ruskem za posledních 20 let, je Dohoda o partnerství a spolupráci (Partnership and Cooperation Agreement, dále jen PCA) (EUR-Lex. Úřední věstník Evropské unie, 2015). Cílem PCA bylo poskytnout vhodný rámec pro politický dialog, podporovat úsilí partnerských zemí v posílení demokracie, rozvoji hospodářství, přechod na tržní hospodářství a podpořit obchod a investice. Partnerství mělo rovněž za cíl poskytnout základy pro spolupráci v legislativních, hospodářských, sociálních, finančních, vědeckých, občanských, technologických a kulturních oblastí. PCA rovněž poprvé stanovila možnost vytvoření podmínek nezbytných pro budoucí zřízení zóny volného obchodu (EUR-Lex. PCA, 1994). Dohoda se stala nejvýznamnější ze souboru dohod o spolupráci uzavřených s nástupnickými státy Sovětského svazu.¹¹

V období 1994 – 2006 byla programová spolupráce mezi EU a Ruskem financována prostřednictvím programu TACIS (program technické pomoci Společenství nezávislých států). Rusko bylo největším příjemcem podpory ze zemí v postsovětském regionu a přijalo polovinu veškerého financování. Od roku 1991, kdy byl program zahájen, bylo Rusku poskytnuto 2,7 miliardy eur na 1500 projektů v 58 regionech (European External Action Service, EU Projects with Russia, 2016)

¹¹ Dohody o spolupráci stejného typu upravují vztahy EU s Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem, Gruzii, Kazachstánem, Kyrgyzstánem, Moldávií, Ukrajinou a Uzbekistánem (Tichý; Arnold; Svoboda, s. 747).

Na summitu v Petrohradě v květnu 2003 se EU a Rusko dohodly na posílení své spolupráce vytvořením čtyř „společných prostorů“:

- společný hospodářský prostor společný prostor svobody, bezpečnosti a práva
- společný prostor vnější bezpečnosti, včetně krizového řízení a nešíření jaderných zbraní
- společný prostor pro výzkum a vzdělávání, včetně kulturních aspektů (European External Action Service. EU-Russia Common Spaces, 2016).

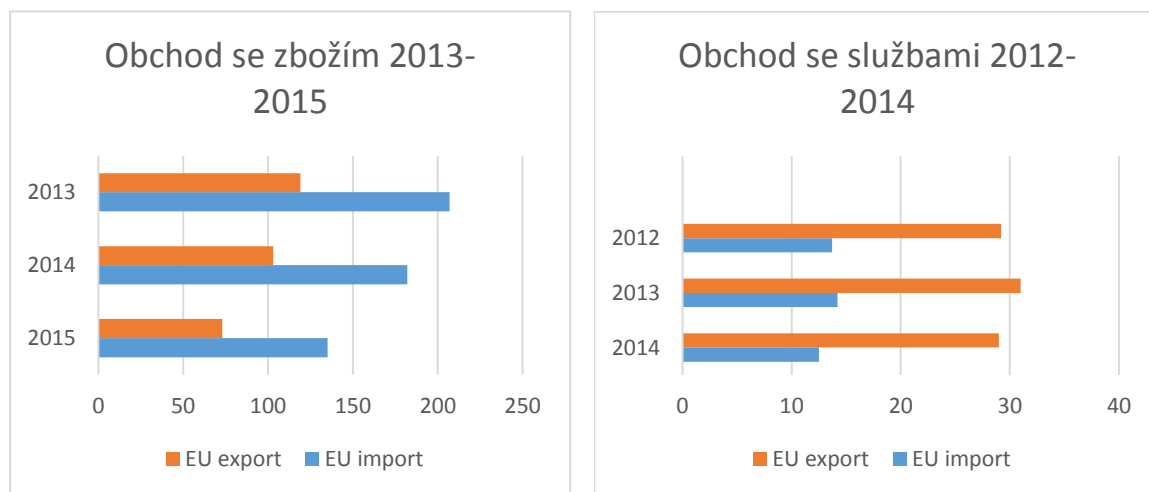
Jednání o nové dohodě mezi EU a Ruskem byla zahájena v roce 2008 na summitu Chanty-Mansijsku s cílem poskytovat komplexnější přístup mezi EU a Ruskem vzhledem vzrůstající spolupráci od roku 1990. Dalším cílem pak bylo zahrnutí věcných, právně závazných regulí ve všech oblastech partnerství, včetně politického dialogu, svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, ekonomické spolupráce, výzkumu, vzdělávání a kultury, obchodu, investic a energie (European Commission. The EU-Russia Partnership, 2011).

V roce 2010 probíhal Rostov summit, EU a Rusko zahájila Partnerství pro modernizaci. Snahou bylo vytvořit kontaktní místo pro vzájemnou spolupráci, posílení dialogu ohledně čtyř společných prostor. Partnerství pro Modernizaci počítalo se všemi aspekty modernizace – ekonomickou, technickou (včetně všech norem a předpisů), právního státu a fungování judikatury. Prohlášení ze dne 6. března roku 2014 vydané hlavami států či předsedy vlád Evropské unie pozastavilo jednání o nové dohodě mezi EU a Ruskem. Setkání na nejvyšší politické úrovni byla rovněž pozastavena. Poslední setkání proběhlo 28. ledna roku 2014 v Bruselu. EU a Rusko mají zásadní ekonomický, energetický a kulturní význam a zároveň má jejich vztah výrazný vliv na bezpečnost Evropy jako celku. Vztahy jsou nyní v nejhorsím stádiu od konce studené války. Od roku 2014 jsou pak vztahy mezi oběma celky dále razantně poznamenány jednak uvalením sankcí, tak stagnací ruské ekonomiky. Sankce (a následné protisankce) měly za následek jednak výraznou devalaci rublu, stejně tak ztížily Rusku přístup na mezinárodní finanční trhy. V neposlední řadě se díky budoucím ekonomickým vyhlídkám značně posílil trend poklesu spotřeby a investic (BusinessInfo. Rusko: Vztahy země s EU, 2016).

4. Ekonomický vztah Evropské unie a Ruské federace

Podle údajů z Ruského federálního Statistického úřadu z roku 2013 tvořily členské státy EU 56 % z ruského exportu a 45,5 % ruského importu. Z dat můžeme vyčíst, že Evropská unie je pro Rusko nejvýznamnějším obchodním partnerem. Na druhou stranu Rusko je pro Evropskou unii – hned po Spojených státech a Čínské lidové republice – třetím největším obchodním partnerem a představuje 9,5% z trhu EU (Obchodní statistiky Evropské komise, 2006). Řada největších ekonomicky silných zemí EU, jako je Německo (\$46,6 mld), Nizozemí (\$52,2 mld), Itálie (\$34,2 mld) mají i nadále znatelný bilaterální obchodní vztah s Ruskem (RUS0010, Rosstat statistical release). Od prosince 2013 klesnul import Evropské unie z Ruska o 6,8 % zatímco export se snížil o 9 %. Obchod se zbožím v posledních třech letech zaznamenal turbulentní vývoj – jak lze vyčíst z grafu, obchodní bilance z pozice Evropské unie dovoz zboží z Ruské federace utrpěl ztráty o více než 34 %, vývoz pak poklesl mezi lety 2013 – 2015 o 38 % (Eurostat. Mezinárodní obchod se zbožím, 2016).

Graf č. 4: Struktura obchodních vztahů EU s Ruskem (v miliardách EUR)

zdroj: European Commission. Russia – trade, 2016

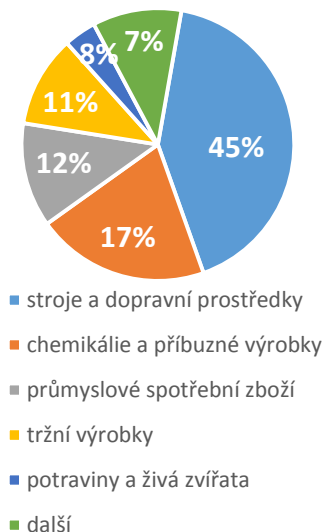
Komoditní struktura mezi EU a Ruskem

Pro sestavení scénářů a jejich možného vývoje budoucích ekonomických vztahů mezi EU a Ruskou federací musíme alespoň názorně zanalyzovat strukturu obchodovaných komodit, které jsou předmětem ekonomických vztahů mezi stranami, a zároveň nám analýza ukáže míru vzájemné závislosti obou stran v procentuálním měřítku. Jak vidíme, je zde využita výše popsaná mezinárodní standardní klasifikace zboží SITC.

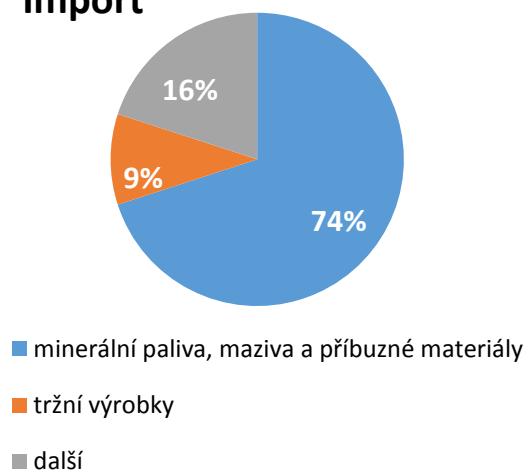
Největší podíl na koláči dovozu z Evropské unie do Ruska zaujímají strojní a dopravní prostředky (zejména automobily). Dále to jsou chemikálie, léky, elektronika a zemědělské výrobky. Naopak z Ruské federace do EU jsou dovážena zejména minerální paliva – jejich podíl na importu je více než 74 %. V součtu obchodní bilance pak mají zejména paliva největší podíl na významném přebytku na straně Ruska.

Graf č. 5: Komoditní struktura exportu a importu mezi EU a Ruskem v roce 2015

Export

Import

zdroj: European Commission. European Union, Trade in goods with Russia, 2016

Analýza grafů vzájemného obchodu Ruska a EU nám ukazuje export EU do Ruska především formou strojů a dopravních prostředků (45 %), jako další významná komodita se jeví chemikálie (17 %) a průmyslové spotřební zboží (12 %). Na druhou stranu můžeme

vidět silnou závislost EU na energetických surovinách, jehož podíl je více než 74 %. Rusko je významným vlastníkem nerostného bohatství, především uhlí, zemního plynu a ropy. Menší podíl importovaného zboží pak tvoří tržní výrobky (16 %).

4. 1. Krymská krize a její vliv na obchodní vztahy Evropské unie a Ruska

Evropská unie je pro Rusko důležitým strategickým partnerem, stejně jako Rusko pro EU. Zatímco státy Unie jsou závislé na dodávkách energetických surovin z Ruské federace, Rusko je naopak silně závislé na příjmy z jejich prodeje. Tento pro obě strany významný obchodní vztah je samozřejmě silně náchylný na výkyvy v mezinárodním prostředí. To je umocňováno tím, že EU a Rusko stojí v mnohých konfliktech na opačné straně ideologických názorů a prosazují různé mocenské zájmy. Anexe Krymu a válka na východě Ukrajiny přispěly ke změně mezinárodní politické a ekonomické situace. Došlo k hrozbě obnovení konfliktu studené války, tzn. Evropy a USA na straně jedné a Ruska na straně druhé. Ukrajina jako nárazníková země je zmítána jednak vlivem Ruska, které mu nabízí okamžitou finanční pomoc, přičemž je na Rusku silně energeticky závislá, jednak si je vědoma důležitosti nutných reforem v ekonomické, politické a správní oblasti, které jsou nezbytným předpokladem pro její ekonomický a politický rozvoj.

Kritická situace na Ukrajině vznikla v důsledku dlouhého a postupného vývoje jak uvnitř země, tak v rámci mezinárodního společenství. Dlouhodobá a rostoucí nespokojenost prozápadně orientovaného obyvatelstva Ukrajiny vyvrcholila v demonstrace, ve svržení tehdejší vlády a státní převrat a změnila svůj rozsah z lokálního konfliktu na konflikt globální. K podpisu asociační dohody s Evropskou unií mělo dojít dne 29. listopadu 2013 na summitu v litevském městě Vilnius. Tehdejší ukrajinský prezident Viktor Janukovyč odmítl asociační dohodu podepsat. Dne 15. prosince došlo k pozastavení jednání s Ukrajinou ze strany Evropské unie, která požadovala od vedení Ukrajiny jednoznačný postoj ve vztahu k asociační dohodě. Dne 17. prosince 2013 se ukrajinský prezident Janukovyč setkal v Moskvě s ruským prezidentem Putinem, kdy Rusko Ukrajině nabídlo 15 miliard dolarů a snížení ceny zemního plynu o cca 33 % s cílem zabránit proevropskému směřování Ukrajiny a přibližování Ukrajiny k Evropské unii (BBC News. Ukraine crisis, 2015).

4. 2. Časová souslednost uvalení sankcí

V návaznosti na předchozí kapitolu je zřejmé, že situace mezi oběma celky měla (a doposud má) značně nestálý a těžko předvídatelný průběh. Evropská unie na vývoj ruské angažovanosti na Krymu vcelku pružně reaguje. V následujících dvou podkapitolách si uvedeme časovou souslednost uvalení ekonomických sankcí jak Unie, tak následně těch protiruských.

Uvalení sankcí ze strany Evropské unie

Anexe Krymu ze strany Ruska vedla ke vzniku sankcí Evropské unie vůči Ruské federaci. Počátek sankcí můžeme rámovat datem 17. března 2014, dnem, kdy proběhlo na Krymském poloostrově referendum. Evropská rada proto přerušila jednání s Ruskou federací ve věci vízové liberalizace a v oblasti tzv. „Nové dohody“, která měla upravovat vzájemné obchodní vztahy. Přímým opatřením EU v rámci obchodních vztahů s jejím východním partnerem bylo Nařízení Rady č. 269/2014 ze 17. března o „omezujících opatřeních vzhledem k činnostem narušujícím nebo ohrožujícím územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny“. Nařízení směřovalo vůči představitelům Ukrajiny, „kteří byli zodpovědní za zpronevěru ukrajinských státních finančních prostředků, mezi nimi například bývalý prezident Viktor Janukovyč, bývalý ministr vnitra Vitalii Zakcharchenko nebo bývalý generální prokurátor Ukrajiny Viktor Pshonka“ (Ministerstvo financí ČR, 2014). Evropská unie proto zavedla seznam tzv. nežádoucích osob („blacklist“), vydala zákaz cestování do Evropské unie a zmrazila aktiva osob na blacklistu v EU. Opatření se soustředila na zmrazení vkladů a na zákaz vstupu na území Evropské unie konkrétních fyzických osob, které byly v druhé fázi následně rozšířena také na vybrané právnické osoby. Seznam sankcionovaných čítal 21 osob, mezi nimi například tehdejšího předsedu krymské vlády. Vzhledem k tomu, že krátce poté své postupy EU zkoordinovala se Spojenými státy, uveďme, že USA vydalo tzv. prezidentské nařízení, které obsahovalo (rovněž) sankce namířené proti subjektům zodpovědným za porušení suverenity Ukrajiny a proti osobám zapleteným do zpronevěry ukrajinských finančních prostředků (TAAS: Russian News Agency, 2014). O pouhé tři dny později, 20. března, došlo ze strany Ruska k anexi Krymu a Sevastopolu. EU na to reagovala jednak zrušením plánovaného summitu s Ruskem, jednak byl 21. března seznam rozšířen na základě

nařízení Rady č. 284/2014 o dalších 12 osob – mezi nimi nechyběl například poradce prezidenta Putina Vladislav Surkov (EU Extends Sanctions on Russia. Transitions Online, 2015) nebo předseda Státní dumy (Ria.ru. Sankcii v otnoshenii Rossii, 2014).

Jako druhou etapu sankcí lze označit stav, ke kterému došlo po 17. dubnu téhož roku. V Ženevě se sešli zástupci Evropské unie, Ruska, USA a Ukrajiny, aby jednali o prostředcích ke zmírnění vypjaté situace. Bylo ujednáno, že každá ze stran se vyvaruje použití násilí a agresivního chování, které by přispěly k eskalaci konfliktu. Mimo to se zástupci shodli i na postupu při odzbrojování nelegálních skupin a nelegálnímu okupování budov. I přesto ze strany Ruska nadále docházelo k porušování těchto zásad a provokativním akcím blízko ukrajinských hranic – v dubnu mezinárodní společenství detekuje ruské ozbrojence na východě Ukrajiny a na rusko-ukrajinské hranici. Proto došlo na konci dubna k dalšímu rozšíření sankcionovaných osob o 15. V květnu dochází k prvnímu uvalení sankcí proti společnostem, které znárodnila krymská republika. Seznam nežádoucích osob na „blacklistu“ je rozšířen o dalších 13 separatistů, plus jsou uvaleny sankce na dvě energetické firmy kontrolované krymskou vládou. Ani dohodnuté příměří nevede k ukončení bojů, proto je 27. června na seznam přidáno dalších 11 lidí. K dalšímu vyostření situace dochází v červenci 2014, kdy dojde k sestřelení civilního letadla Malaysia Airlines MH17. Evropská unie proto rozšiřuje seznam osob o dalších 23 a omezuje přístup na finanční trhy pro vybrané ruské subjekty a obchodu ve vybraných sektorech. Mimo to také zavádí obchodní a investiční restriktce na Krymu a v Sevastopolu, neboť Krym a Sevastopol již byly součástí Ruské federace (Ria.ru. Sankcii v otnoshenii Rossii, 2014).

V závěru července EU uvalí sankce na pět ruských bank se státním podílem. Přímým restriktivním opatřením namířeným na obchodní styk s Ruskem byl dle Nařízení Rady 833/2014 zákaz obchodování s akcemi, dluhopisy a dalšími cennými papíry emitovanými vybranými finančními institucemi ve vlastnictví Ruské federace (Sberbank, VTB Bank, gazprombank, Vneshekonombank, Rosselkhozbank) s cílem omezení přístupu vybraných ruských finančních institucí na kapitálový trh. Nařízení také zakazovalo *„občanům a společnostem EU nakupovat nebo prodávat nové dluhopisy, akcie nebo jiné finanční instrumenty se splatností delší než 90 dnů, které byly vydávány výše zmíněnými bankami nebo jejich pobočkami mimo území EU“* (Global Affairs Canada, 2014). Vedle

toho bylo zavedeno embargo na zboží dvojího užití, dovoz a vývoz zbraní a materiálu souvisejícího se zbrojním průmyslem ve vztahu k Ruské federaci a v neposlední řadě vývoz vybraných zařízení a technologií, jež souvisely s energetikou do RF. Vedle toho zavádí embargo na vývoz a dovoz zbraní do Ruské federace, dále embargo na export vojenských technologií a import energetických surovin do Ruska (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2016).

V září se Rusko aktivně zapojuje do probíhajících bojů na východě Ukrajiny, na což Unie reaguje rozšířením sankčního seznamu fyzických osob na 119 a právnických osob na 23. Dále omezuje financování ruských ropných společností Rosneft, Transneft a Gazprom Neft. 23. listopadu přidává na seznam dalších 13 osob. V prosinci 2014 bylo společností registrovaným v Evropské unii zakázáno poskytování finančních prostředků (včetně vlastního kapitálu) subjektům na Krymu a v Sevastopolu. V únoru 2015 bylo ve věstníku EU zveřejněno 19 nových jmen osob a 9 organizací, pro které platilo zmrazení vkladů a zákaz vstupu na území Evropské unie. Platnost restriktivních opatření vůči fyzickým a právnickým osobám byla do září 2015. Platnost sektorových sankcí byla stanovena do 31. července 2015 (Rada Evropské unie. Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině, 2016).

V důsledku připojení Krymu a Sevastopolu k Ruské federaci byla přijata omezující opatření taktéž vůči těmto Krymu a Sevastopolu. Jedná se o následující opatření:

- zákaz dovozu zboží a výrobků z Krymu a Sevastopolu (výjimku představuje zboží a výrobky s osvědčením o původu vydaným orgány Ukrajiny),
- zákaz investic na Krymu a v Sevastopolu,
- zákaz poskytování turistických služeb a kotvení lodí,
- zákaz vývozu zboží a technologií určených pro oblasti: energetiky, dopravy a telekomunikací, těžby ropy, zemního plynu a nerostných surovin a technické a finanční pomoci, zprostředkovatelských, stavebních či inženýrských služeb souvisejících s výše uvedenými odvětvími (CzechTrade. Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci, 2015).

Na základě dohody sjednané na zasedání Evropské rady v červnu roku 2015 Rada prodlužuje platnost sankcí vůči Rusku do 31. ledna 2016. Evropská unie opětovně

prodlužuje sankce a jejich ukončení podmiňuje splněním podmínek zakotvených v tzv. minské dohodě. Tuto dohodu o příměří na východě podepsali vrcholní představitelé Ukrajiny, Ruska, Německa a Francie (nutno podotknout, že dohodu nepodepsali ruský prezident Putin, ukrajinský prezident Porošenko, prezident Francie Hollande a německá kancléřka Merkelová, ale členové kontaktní skupiny¹²). Dohoda obsahuje body jako je okamžité příměří, stažení těžkých zbraní, monitorování OBSE, zvláštní režim v Donbasu, ale i podmínka ústavní reformy a voleb (iDnes.cz. DOKUMENT: Text nové minské dohody o příměří na Ukrajině, 2015).

K dalšímu vyostření situace dochází v září 2015. Rada prodlužuje omezující opatření do 15. března 2016 „v souvislosti s činností ohrožující územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny“. Dochází ke zmrazení majetku a zákazu cestování pro celkem již 147 osob a 37 subjektů. Zástupci firem tak nesmějí na další půl rok cestovat do zemí osmadvacítky a jejich majetek v evropských bankách je zablokován. Vzhledem k tomu, že minské dohody stále nejsou plněny, zatím posledním krokem je další prodloužení sankcí vůči Rusku, a to do března roku 2017 (Rada Evropské unie. Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině, 2016).

Nutno podotknout, že omezující opatření se netýká jen jednotlivců a podniků, ale zasahuje napříč sektory ruské ekonomiky. Evropská unie zakazuje export technologií na ruské trhy, omezuje přístup Ruska na evropský trh. Proto si níže shrneme restriktce, které Evropská unie vůči Rusku od března 2014 doposud (září 2016) uvalila a jež měly největší dopad na vývoj obchodních vztahů mezi EU a RF:

- omezení přístupu na primární a sekundární kapitálové trhy EU pro pět finančních institucí Ruska a jejich dceřiných společností
- omezení přístupu na trhy Unie pro tři ruské energetické společnosti
- uvalení zákazu vývozu a dovozu zbraní
- zavedení zákazu vývozu na zboží dvojího užití
- omezení ruského přístupu k technologiím a službám, které mohou být použity pro výrobu ropy

¹² Čelny tzv. kontaktní skupiny jsou Heidi Tagliavini za OBSE, druhý ukrajinský prezident Leonid Kučma, velvyslanec Ruské federace na Ukrajině Michail Zurabov a separatističtí vůdci Alexandr Zacharčenko a Ihor Plotnickij

- Rada vznesla požadavek vůči Evropské investiční bance (EIB), aby pozastavila finanční operace v Rusku
- ve spolupráci s Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj (EBRD) se rovněž členské státy rozhodly pozastavit finanční operace v Rusku (European Union - External Action. EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine, 2016).

Zajímavým faktem je, že v rámci sankčních opatření byly od restrikcí osvobozeny dodávky plynu – mnohé státy Unie jsou totiž na jeho dodávkách z Ruska přímo závislé (European Parliament. Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict, 2015). Nejnověji jsou pak sankce na základě jednání Evropské rady prodlouženy do 15. března 2017.

Největší vliv mělo uvalení sankcí na finanční sektor Ruska. Tamějším firmám se tím uzavřel vstup na kapitálové trhy, čímž se pro ně stalo obtížné získávat a refinancovat půjčky. V důsledku toho se Rusko potýká s rekordním odlivem soukromého kapitálu a dostává se pod tlak firem, které žádají o zvýšení státní podpory. Okamžitý dopad na ruskou ekonomiku však sankce neměly a nemají, Rusko přesto na napjatou mezinárodní politickou situaci reaguje změnou obchodní politiky, kdy podporuje sankcemi zasažená odvětví; vůbec nejdůležitější je pak strategie nahrazování importu a exportu přeorientováním na čínský trh (Evropské hodnoty. Ruské sankce a jejich nežádoucí účinky, 2015).

Odvětné sankce Ruska

Ruská federace v reakci na sankce ze strany Evropské unie a některých dalších států přistoupila ihned v březnu roku 2014 k odvetným krokům a vydala opatření k zákazu dovozu zboží z Evropské unie. Na začátku srpna roku 2014 prezident Putin podepisuje dekret o zákazu dovozu zemědělských produktů, neopracovaných materiálů a omezení dovozu potravin ze zemí, které se připojily k protiruským sankcím. 7. srpna pak ruská

vláda uvádí konkrétní seznam výrobků, na který se zákaz vztahuje – jde zejména o zemědělské produkty jako je ovoce a zelenina, dále mléčné výrobky a maso.¹³

Následně vláda tento seznam rozšiřuje vedle EU i na Spojené státy, Kanadu, Austrálii a Norsko. Vzhledem k tomu, že přes 73 % zmíněných surovin z „banlistu“ pochází z Evropské unie, je jasné, že právě země EU tento zákaz postihl nejvíce. Ačkoliv byly tyto odvetné sankce plánovány na rok, v souvislosti s vývojem událostí jsou 24. června 2015 prodlouženy o další rok. Mimo to v polovině srpna téhož roku Rusko do sankcí zahrnuje i země jako je Lichtenštejnsko, Albánii, Černou horu a Island (European Parliament. Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine, 2015).

4. 3. Vývoj exportu a importu mezi EU a Ruskem (2010 – 2016)

Jak bylo řečeno výše, obchod mezi oběma celky je upraven Dohodou o partnerství a spolupráci, která vešla v platnost v roce 1997 a od roku 2007 je pravidelně obnovována – rozhovory o nové dohodě byly Evropskou radou kvůli situaci na Ukrajině březnu roku 2014 pozastaveny. V souladu s výše popsány milníky, kterými se obchodní vztahy mezi oběma celky potýkaly, se nyní podívejme na to, jak se odrazily na vývoji exportu a importu.

Níže uvedená data pocházejí z dostupných databází Eurostatu, přes přístup prostřednictvím ESDS Českého statistického úřadu. Volně přístupný portál, který je součástí Eurostatu, Portál Statistics Explained, poskytuje nejnovější dostupné údaje a další informace. Statistics Explained je způsob prezentování statistik Eurostatu. Portál nabízí možnost generování požadovaných dat pomocí následujících příznaků:

- REPORTER = země, která statistická data vykazuje,
- PARTNER = země, se kterou reporter obchoduje,
- PRODUCT = konkrétní komodita, se kterou se obchoduje
- FLOW = export nebo import,
- PERIOD = období (data měsíční a roční),

¹³ Kompletní seznam zakázaných produktů zde: http://ec.europa.eu/agriculture/russian-import-ban/pdf/list-of-banned-products-20-08-2014_en.pdf

- INDICATORS = hodnota obchodu v EUR nebo objem vyjádřený v 100 kg.

Jako *reporter* je při sběru dat použita Evropská unie, *partner* je pak Ruská federace. Při volbě produktu (*product*) je vybrána možnost všech dostupných údajů – nerozlišujeme tak komoditní strukturu, ale zajímá nás celkový objem dovozu a vývozu; s tím se pojí i možnost *flow*, tedy toku, kdy volíme obě dostupné možnosti (rozdělené do dvou přehledových tabulek – pro export z EU do RF a import z RF do EU zvlášť). *Period* je zvolené období od ledna roku 2010 do posledních zveřejněných údajů, května 2016, a to v nejkratším možném intervalu – měsíčním. Jako indikátor volíme možnost hodnoty obchodu v EUR. Pro přehlednost jsou výsledná data prezentována v milionech eur.

V polovině roku 2010 lze identifikovat oživení vztahů mezi EU a Ruskem, objem exportu převyšoval 7 miliard eur, import 13 miliard eur. Velkou měrou tento vzestup přispěl summit EU a Ruska, kdy tehdejší prezident Dmitrij Medveděv inicioval setkání s představiteli EU, aby oživil společné ekonomické vztahy. Na summitu získali představitelé záruky od Ruska, které přislíbilo, že nebude jednat způsobem, který by destabilizoval unijní měnu – téměř polovina rezerv, kterými Moskva v té době disponovala, byla totiž v eurech (EurActiv. Summit EU-Rusko ve znamení pragmatismu, 2010). V listopadu roku 2010 se hodnota vývozu do Ruské federace dostala na úroveň 9 miliard euro, dovozu více než 14 miliard eur. To bylo způsobeno zejména dohodou mezi oběma celky o odstranění cel na vývoz ruských surovin (EurActiv, 2010).

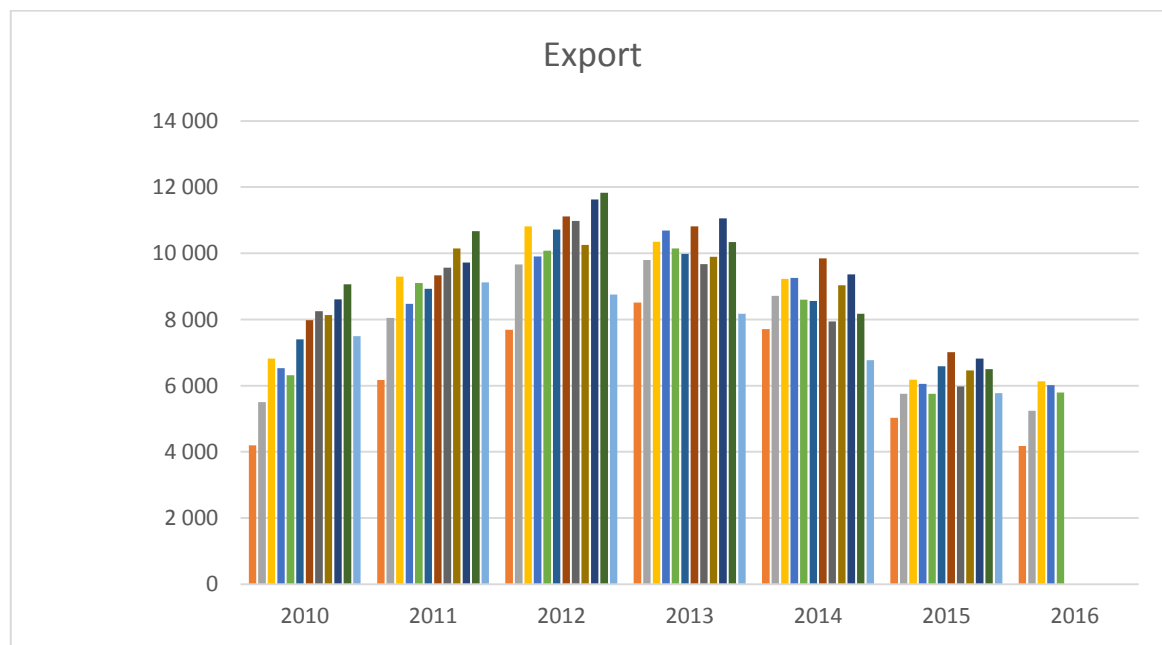
Z dat (podrobná tabulka vizte přílohu) a grafu je již na první pohled patrné, že sankce se podepsaly na objemu exportu. První prudký pokles zaznamenal ihned v prvním měsíci jejich zavedení (duben 2014). Tento fakt s největší pravděpodobností vyvolaly obavy investorů a věřitelů, které zneklidnila vyostřená situace a samotné rozhodnutí Rady o zavedení prvního souboru omezujících opatření. Z údajů v uvedených tabulkách rovněž vyplývá, že na základě známých dat je znát komplexní a vzájemná provázanost (interdependence) ekonomik Evropské unie a Ruské federace – vývoj na mezinárodním prostředí se zde vcelku jasně odráží. V rozmezí let 2010 – 2015 se vývoz zboží a služeb z Evropské unie do Ruské federace vyznačuje pyramidovým tvarem s nejvyšším bodem situovaným do kalendářního období roku 2012. Zatímco export nabývá v letech 2010 – 2012 na své výši, ve zbývajících třech letech lze zaznamenat jeho opětovné snížení vyjádřené zřetelným poklesem finančního obnosu obdrženého za vyvážené zboží

a služby do dané země. Za rok 2016 ještě nelze vyslovit podložený závěr týkající se stejné sledované charakteristiky, jelikož potřebná data pro podobné vyhodnocení ještě nejsou k dispozici, ovšem na základě prvních pěti kalendářních měsíců, k nimž již data uvedena jsou lze (po jejich komparaci s daty za stejné kalendářní období předchozího roku) s velkou pravděpodobností očekávat opětovné celkový pokles objemu vyváženého zboží a služeb v přepočtu na jejich finanční ohodnocení.

Navýšení exportu v období let 2010 – 2012 dosáhlo úrovně přibližně 38 %. Pokles exportu v letech 2013 – 2015 pak lze procentuálně vyjádřit hodnotou přibližně 40 %. V závěru tak lze říci, že export služeb a zboží z Evropské unie do Ruska za období 2010 – 2015 zaznamenal celkový pokles, a to v souhrnu kolem 14,5 %, vezmeme-li v úvahu první a poslední sledovaný kalendářní rok, pro něž jsou k dispozici veškerá potřebná data.

Zatímco v roce 2010 dosahoval export finanční hodnoty 86,3 miliard eur, v roce 2015 se pak jednalo již jen o pouhých 73,9 miliard eur – rozdíl je tedy celých 12,3 miliard eur. Nejvyšší hodnoty dosahuje evropský export vůči Rusku v roce 2012, kdy dosahuje výše 123,4 miliard eur.

Graf č. 6: Vývoj exportu EU – RF v letech 2010 – 2016 (v milionech eur)

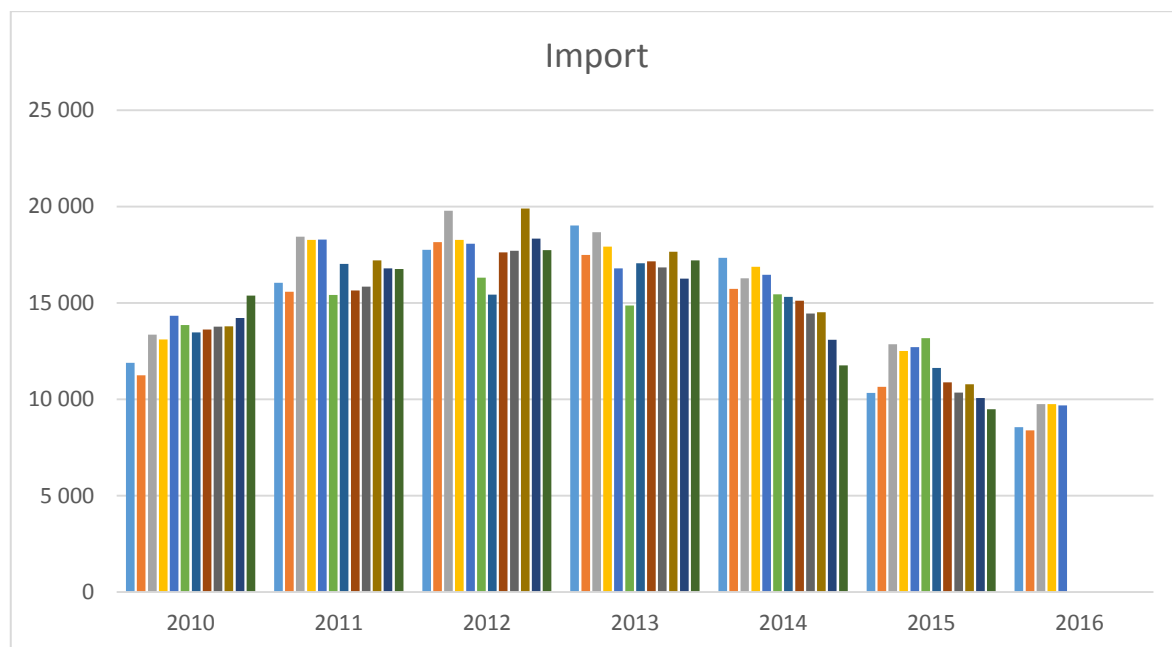

zdroj: Eurostat. Statistics Explained, 2016

Import z Ruské federace do Evropské unie za stejné sledované období (tedy v letech 2010–2015) kopíruje svou křivkou stejný trend, jako je tomu v případě exportu zboží a služeb ze strany EU. V období 2010–2012 tak dochází k navýšení importu, a to konkrétně o 33 %, v rámci let 2013–2015 pak dochází k poklesu importovaných služeb a zboží, který lze (oproti roku 2012, kdy dosahoval svého vrcholu) vyjádřit 37 %. V porovnání let 2010/2015 pak lze celkový pokles importu ruských komodit do Evropy vyčíslit 17,5 %. Nejvyšší finanční obnos na import byl tedy vynaložen v roce 2012 – celkem se jednalo o 215,1 miliard eur, nejnižší obnos byl vynaložen v roce 2015 – jednalo se o 135,4 miliard eur.

Co se týče importu za rok 2016, pak opět nejsou prozatím k dispozici veškeré potřebné informace a není tedy možné vyslovovat podložené závěry. Na základě dat z prvních pěti měsíců tohoto kalendářního roku však lze i očekávat další snižování importovaného zboží a služeb v porovnání s předcházejícím kalendářním rokem.

Graf č. 7: Vývoj importu EU – RF v letech 2010 – 2016 (v milionech eur)

zdroj: Eurostat. Statistics Explained, 2016

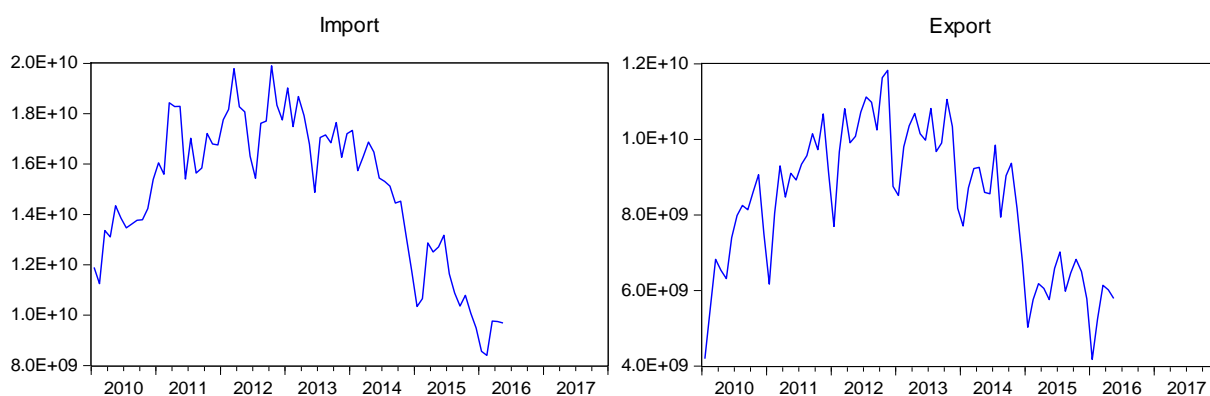
5. Predikce na základě odhadu regresních modelů s deterministickým trendem

Výchozím typem, do kterého byly zaznamenávány nasbírané hodnoty exportu a importu, jsou časové řady. K modelování sezónní a trendové složky byl použit odhad regresních modelů s deterministickým trendem. Sezónní složka bude modelována na základě skupiny dummy proměnných pro jednotlivé měsíce – dummy proměnné jsou využity buď jako proměnná *sankce platné* nebo *sankce neplatné*. Zapojením dummy proměnné, která nabývá hodnoty jedna od března roku 2014, tedy po zavedení sankcí, lze predikovat budoucí hodnoty po květnu roku 2016, kdy už nejsou k dispozici skutečná data, ve dvou scénářích:

1. sankce stále platí, a tak proměnná nabývá stále hodnoty jedna i po zavedení sankcí
2. sankce již neplatí, a proto proměnná nabývá hodnoty jedna pouze do května roku 2016.

5. 1. Grafická analýza makroekonomických dat

Grafická analýza naznačuje, že obě časové řady nekopírují lineární trend, a že by právě vhodnějším popisem dat mohl být trend parabolický (kvadratický). Až vyhodnocení odhadů ukáže, jestli tomu skutečně tak je. Nasbírané hodnoty zaneseme do spojnicových grafů (pro hodnoty importu a exportu zvlášť), kdy horizontální osa zaznamenává časovou proměnnou, na vertikální osu jsou zaneseny hodnoty časové řady.

5. 2. Odhad regresních modelů

Jak už bylo uvedeno výše, tak ekonometrické modely byly odhadnuty za pomoci metody nejmenších čtverců (MNČ) ve verzi s robustními směrodatnými odchylkami, které jsou odolné vůči porušení ekonometrických předpokladů heteroskedasticity a autokorelace, které mohou mít vliv na statistickou významnost jednotlivých proměnných (Wooldridge, 2006, s. 112).

Modely jsou prezentovány v následujících tabulkách a pro každý model je ještě zobrazena přehledněji regresní rovnice. Endogenní, vysvětlující proměnnou je y je export, u níže uvedené rovnice pak import. Rovnice vychází z trendu s příznakem *kvadratický*, jelikož dle grafické funkce hodnoty tento trend kopírují.

Následující část představuje výsledné ekonometrické modely, kdy pro každou z proměnných (import a export) jsou odhadnuty dva modely. První předpokládá setrvání sankcí, a druhý předpokládá jejich ukončení.

Všechny výstupy pochází z programu EViews 9.

5. 2. 1. Export – regresní rovnice

Odhadnuté regresní modely pro obě alternativy ukázaly, ukázaly negativní vliv proměnné, která reprezentuje sankce (SANKCE), na hodnoty exportu (její koeficient je záporný) v porovnání s obdobím před jejich uvalením. Oba modely se zdají být vhodnými pro predikci, protože R-Squared (koeficient determinace), nám ukazuje, že se modely podařilo vysvětlit přes 90 % variability vysvětlované proměnné exportu.

Podrobný výstup z programu EViews vizte přílohu č. 1. a č. 2.

Regresní rovnice – sankce neplatné

```
EXPORT = 4242243060.31 + 211227484.964*TREND - 2823400.78737*KVADRATICKY_TREND +  
1318869043.8*UNOR + 2363337364.4*BREZEN + 2098417573.07*DUBEN + 1947172810.59*KVETEN +  
2112138912.23*CERVEN + 2760506241.51*CERVENEC + 2135310424.69*SRPEN + 2392038701.11*ZARI  
+ 2943029783.78*RIJEN + 2848835302.02*LISTOPAD + 1120631756.33*PROSINEC -  
1225394406.6*SANKCE_NEPLATNE
```

Regresní rovnice – sankce platné

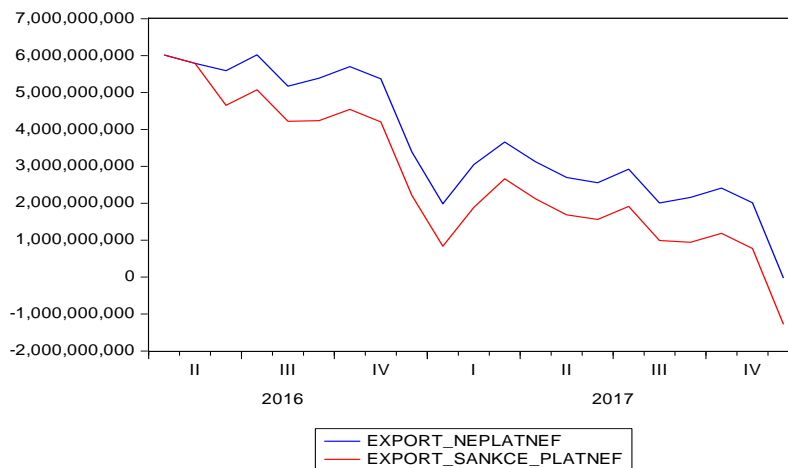
EXPORT = 4242243060.31 + 211227484.964*TREND - 2823400.78737*KVADRATICKY_TREND + 1318869043.8*UNOR + 2363337364.4*BREZEN + 2098417573.07*DUBEN + 1947172810.59*KVETEN + 2112138912.23*CERVEN + 2760506241.51*CERVENEC + 2135310424.69*SRPEN + 2392038701.11*ZARI + 2943029783.78*RIJEN + 2848835302.02*LISTOPAD + 1120631756.33*PROSINEC - 1225394406.6*SANKCE_PLATNE

Následující tabulka pak zobrazuje předpovědi hodnot exportu pro obě varianty.

Date	EXPORT_NEPLATNEF	EXPORT_SANKCE_PLATNEF
2016M06	5589243873.6308	4653560639.788811
2016M07	6019816840.600402	5075528331.982687
2016M08	5171179859.903336	4218286076.509903
2016M09	5387723083.63646	4237321112.703785
2016M10	5703979399.272722	4544972153.564331
2016M11	5369403348.908992	4201790828.424879
2016M12	3395171433.045269	2218953637.78543
2017M01	1986489908.386307	838041434.9283348
2017M02	3049266303.82777	1890983230.626115
2017M03	3656938830.697798	2663877501.553091
2017M04	3124632787.85353	2121736858.965144
2017M05	2700354972.294981	1687624443.662913
2017M06	2558393470.314961	1564076090.901939
2017M07	2923663468.323495	1918282164.198836

A jejich grafické zobrazení predikce naznačuje, že predikované hodnoty exportu jsou vyšší v situaci, kdy již sankce nejsou platné v porovnání s alternativou, že sankce zůstanou v průběhu let 2016 a 2017 v platnosti.

Graf č. 8: Predikce vývoje exportu a importu (sankce platné)

5. 2. 2. Import – regresní rovnice

Odhadnuté regresní modely pro obě alternativy ukázaly negativní vliv proměnné, která reprezentuje sankce (SANKCE), na hodnoty importu (její koeficient je záporný) v porovnání s obdobím před jejich uvalením. Oba modely se zdají být vhodnými pro predikci, protože R-Squared (koeficient determinace), nám ukazuje, že se modely podařilo vysvětlit přes 90 % variability vysvětlované proměnné importu.

Modely jsou prezentovány v následujících tabulkách a pro každý model je ještě zobrazena přehledněji regresní rovnice.

Podrobný výstup z programu EViews viz příloha č. 3 a 4.

Regresní rovnice – sankce neplatné

IMPORT = 11921092393.7 + 342486894.079*TREND - 5093731.70302*KVADRATICKY_TREND - 496123647.188*UNOR + 1385512726.41*BREZEN + 1084099969.61*DUBEN + 1095667171.5*KVETEN - 344395024.093*CERVEN - 182632883.758*CERVENEC - 132894917.517*SRPEN - 272809098.703*ZARI + 592736044.35*RIJEN - 191990433.024*LISTOPAD - 195883932.826*PROSINEC - 1018132675.67*SANKCE_NEPLATNE

Regresní rovnice – sankce platné

IMPORT = 11921092393.7 + 342486894.079*TREND - 5093731.70302*KVADRATICKY_TREND - 496123647.188*UNOR + 1385512726.41*BREZEN + 1084099969.61*DUBEN + 1095667171.5*KVETEN - 344395024.093*CERVEN - 182632883.758*CERVENEC - 132894917.517*SRPEN - 272809098.703*ZARI + 592736044.35*RIJEN - 191990433.024*LISTOPAD - 195883932.826*PROSINEC - 1018132675.67*SANKCE_PLATNE

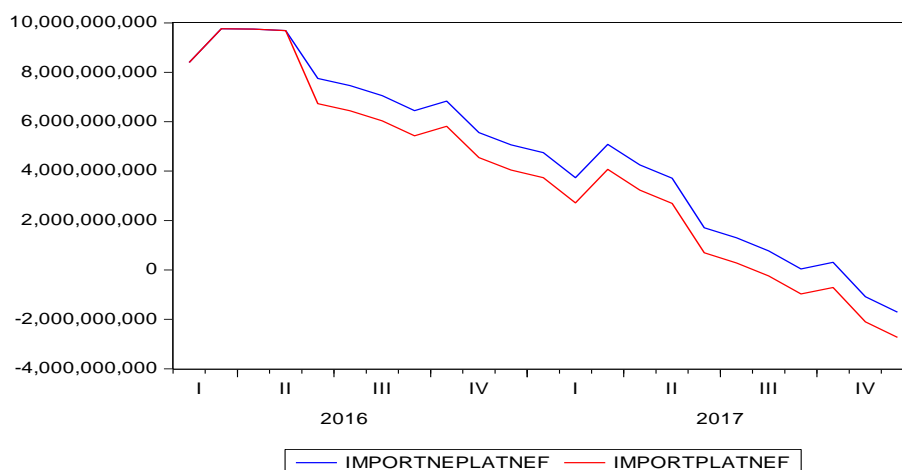
Následující tabulka pak zobrazuje předpovědi hodnot exportu pro obě varianty.

Date	IMPORTNEPLATNEF	IMPORTPLATNEF
2016M06	7747452946.4915	6729320270.826268
2016M07	7462173566.938142	6444040891.27291
2016M08	7054682549.884788	6036549874.219555
2016M09	6447351921.998099	5429219246.332866
2016M10	6835293154.944745	5817160479.279512
2016M11	5562775304.058058	4544642628.392825
2016M12	5060902967.338031	4042770291.672798
2017M01	4748620599.839211	3730487924.173978
2017M02	3734143188.92111	2716010513.255878
2017M03	5087238335.383739	4069105659.718506
2017M04	4247096888.037049	3228964212.371816

2017M05	3709747935.976071	2691615260.310838
2017M06	1710582123.03313	692449447.367897
2017M07	1303053182.607386	284920506.9421532

A jejich grafické zobrazení predikce naznačuje, že predikované hodnoty importu jsou vyšší v situaci, kdy již sankce nejsou platné v porovnání s alternativou, že sankce zůstanou v průběhu let 2016 a 2017 v platnosti.

Graf č. 9: Predikce vývoje exportu a importu (sankce platné)

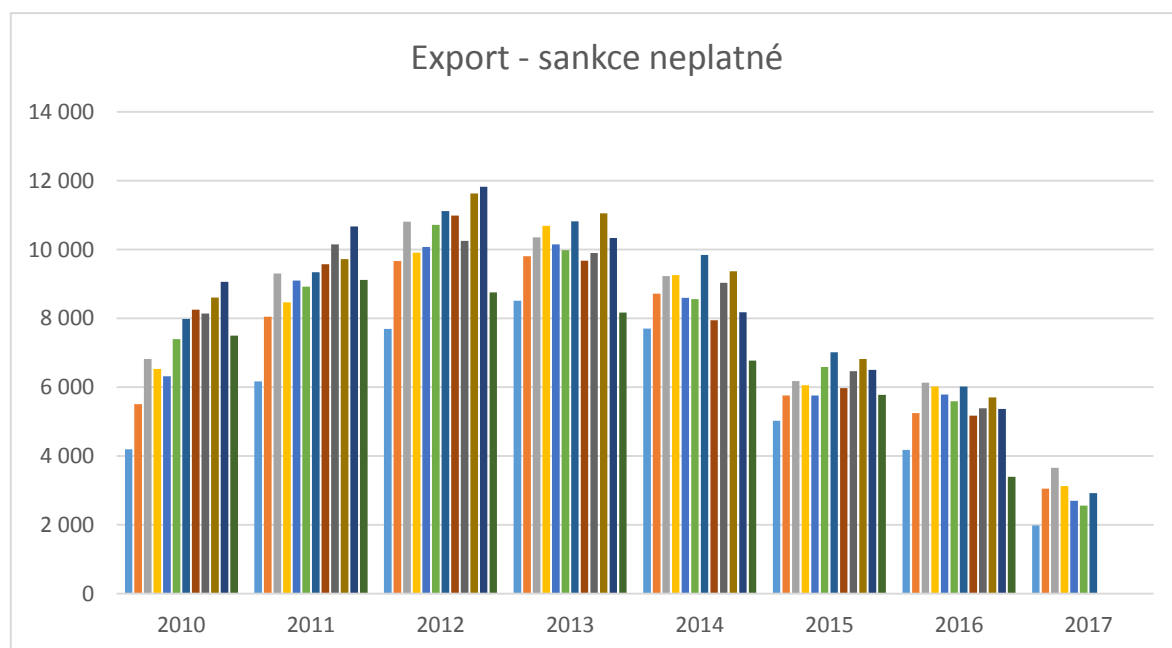
5. 3. Odhad budoucího vývoje exportu

Výše získaná data na základě nasbíraných dat a výpočtu budoucího možného vývoje si v následujících kapitolách zaneseme do přehledných tabulek (viz přílohy) a sloupcových grafů.

Srovnáme-li si výstupy z obou modelů odhadu budoucího vývoje vývozu, vidíme, že dle predikcí vycházející z vypočítané regresní rovnice by se rozdíl projevil ihned v prvním měsíci. V červnu roku 2016 by za předpokladu, že by sankce byly i nadále v platnosti, byl export nižší o 16,75 % oproti stavu, kdy by již účinné nebyly. V červenci 2016 by se u obou scénářů hodnoty nepatrně oproti předchozímu měsíci zvýšily, což je dáno dlouhodobým trendem, kdy je za první polovinu roku červenec v období 2010–2015

nejsilnějším měsícem. Srpen by byl v případě pokračujících sankcí v 18,43% ztrátě oproti druhé variantě. V měsících září, říjnu a listopadu 2016 by opět na základě dlouhodobého trendu v obou variantách došlo k nepatrnému zvýšení exportu, přesto by se hodnoty za předpokladu trvání sankcí snížily o 21,35 %, 20,32 % a 21,75 %. Celkový objem exportu by pak byl v roce 2016 vyšší o 6,87 %, pokud by bylo od sankčních opatření upuštěno.

Graf č. 8: Odhad budoucích hodnot exportu – sankce neplatné (export v milionech EUR)

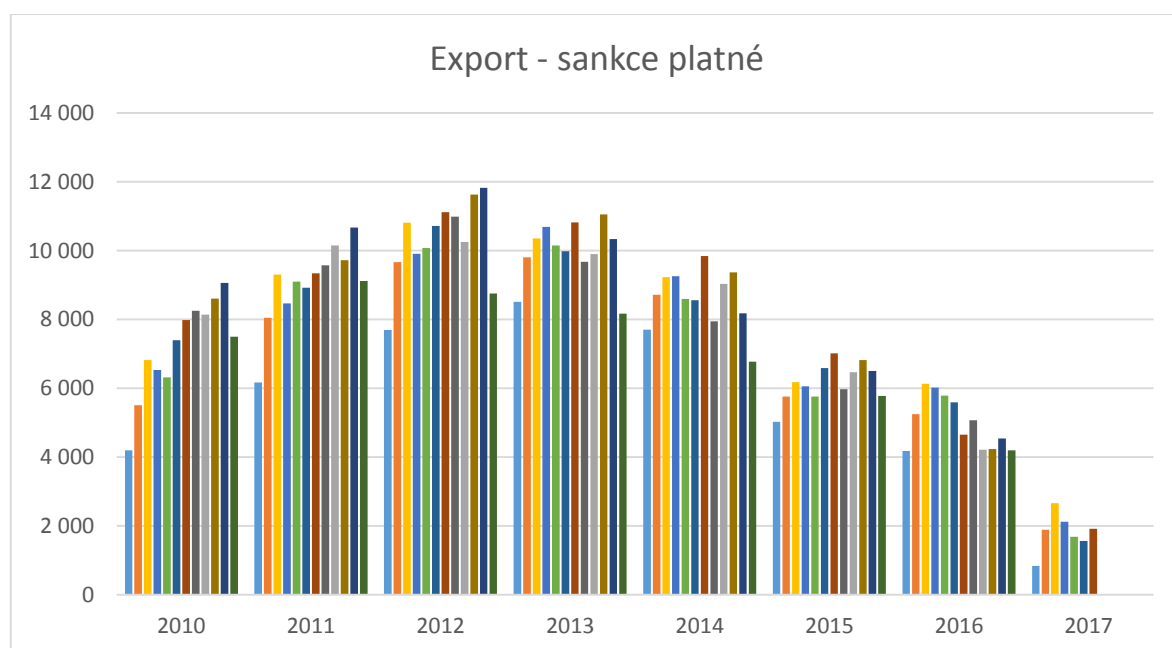

První měsíc roku 2017 by dle odhadů nejslabším lednem od roku 2010. U obou variant by nastal poměrně markantní pokles, kdy by v případě platných sankcí byla hodnota rozdílu mezi lednem 2017 a stejným měsícem 2016 byla nižší o 79,92 %, v případě uvolnění o 52,42 %. Opět je ale třeba poukázat na reálné hodnoty, protože leden byl v období let 2010 až 2015 vždy nejslabším měsícem za celý rok. Druhý měsíc roku 2017 by v případě pokračujících opatření utrpěl ztráty na objemu exportu o 1 152 milionů eur, tedy o 38,1 %. V březnu a v dubnu by pak dle odhadnutých variant opět došlo k mírnému nárůstu u obou scénářů, což determinuje zejména vyšší exportu v březnu v období let 2012 a 2013. Pokud by sankce trvaly i nadále, objem exportu by byl v dubnu 2017 oproti variantě neplatných sankcí nižší 32,11 %. Predikce pro květen 2017 je již ovlivněna předchozími dvěma lety, kdy se po uvalení sankcí (duben 2014) tyto restriktce

začaly na objemu vývozu zboží a služeb z EU do Ruska projevovat. U obou variant by hodnota exportu byla podstatně nižší, než ve stejném měsíci v předchozích letech – v případě trvajících opatření by však byla hodnota vývozu ještě o 37, 52 % nižší oproti stavu, kdy by vývoz nebyl zatížen sankcemi. Zatímco v červnu 2015 export ve svém finančním vyčíslení dosahoval hodnoty 6,5 miliard eur, pro ten samý měsíc roku 2016 je pro něj odhadována hodnota 4,6 miliard eur a pro červen 2017 dokonce pouhých 1,5 miliard eur. Červen 2017 by pak v případě uvolnění sankcí byl vyšší o 994 milionů eur než v případě, že by opatření již nebyla platná. Totéž platí i pro měsíc červenec, u něž v roce 2015 lze detekovat hodnotu exportu ve výši 7 017 milionů eur, ovšem v roce 2016 činí odhad pro tentýž měsíc už jen 5 075 milionů a odhad pro rok 2017 uvádí pouhých 1 918 milionů. V nejdelším možném časovém určení odhadu, tj. v červenci 2017, by hodnota exportu byla vyšší o 52,40 % v případě, že by sankční opatření nebyla již nadále v platnosti.

Zatímco tedy snížení exportu v porovnání let 2015/2016 lze vyjádřit přibližně v rozmezí 27,5–29,5 %, stejný vztah zvolených měsíců v letech 2016/2017 pak předpokládá pokles exportu již o celých 62–66 %.

Graf č. 9: Odhad budoucích hodnot exportu – sankce platné (export v milionech EUR)

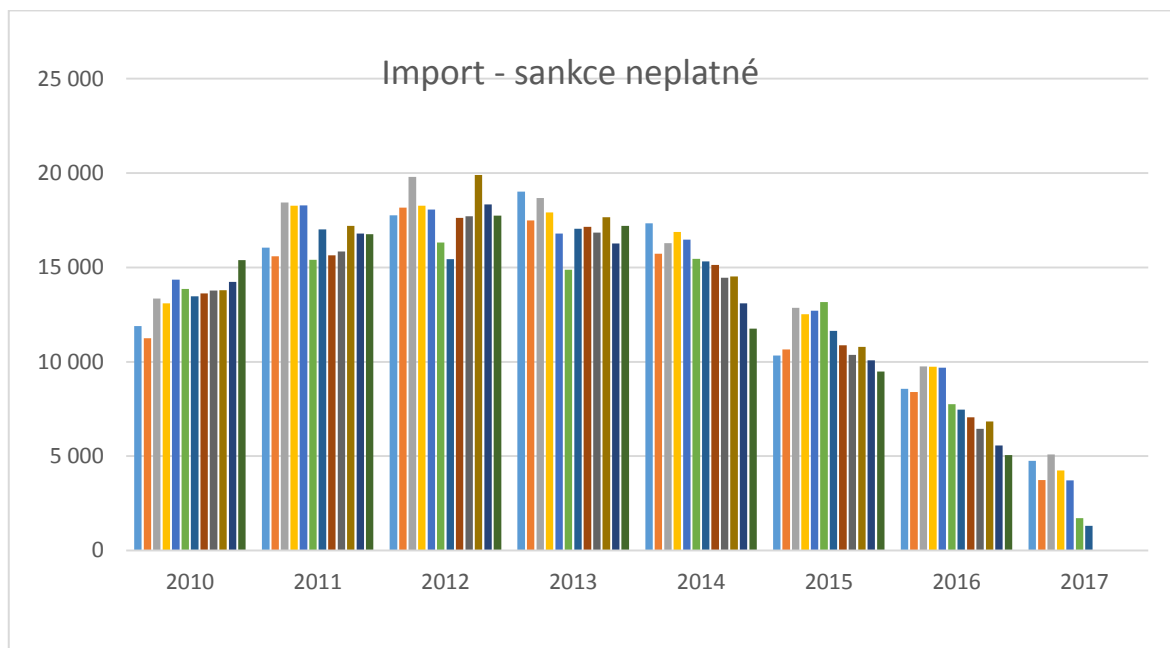
5. 4. Odhad budoucího vývoje importu

Predikované hodnoty u objemu importu pak ukazují ještě markantnější rozdíly při obou variantách. V prvním odhadovaném měsíci, červnu 2016, by vývoz při pokračujících sankcích poklesl o 1018 milionů eur, tedy 13,14 %. I v dalších měsících by (na rozdíl od predikovaných hodnot u exportu) hodnoty pak měly sestupnou tendenci. V červenci by za předpokladu platných sankcí byl dovoz nižší o 13,64 %, o měsíc později o 14,43 %. Září a říjen pak následují trend z předchozích pěti nasbíraných dat a oba scénáře zaznamenají další pokles. Souhrn celkového objemu dovozu za rok 2015 nám ukazuje, že pokud zahrneme známé a verifikované reálné údaje a námi odhadnuté za druhou polovinu roku, v případě pokračujících sankcí by byla hodnota dovozu 85,2 miliard eur, pokud by došlo k jejich uvolnění 92,3 miliard eur. Sankce by tak způsobily ztrátu ve výši 7,1 miliardy eur, tedy 7,72 %. Vidíme tedy, že ztráty by za trvání restrikcí byly za rok 2015 vyšší u hodnot dovozu, než-li vývozu (6,43 %).

Zajímavý je také fakt, že zatímco u vývozu byl leden 2017 nejslabším měsícem za predikované sedmiměsíční období, u dovozu jsou naopak hodnoty u obou scénářů druhé nejvyšší. Pokles by nastal opět v únoru, kdy by rozdíl mezi oběma scénáři činil 27,26 % za předpokladu omezení. Březen pak stejně jako u vývozu kopíruje trend za sledované období, kdy v letech 2010 – 2015 dochází v tomto období k mírnému nárůstu a z odhadovaných hodnot by se březen stal nejsilnějším měsícem. Pokud by obě strany upustily od vzájemně uvalených restrikcí, dle odhadovaných hodnot, by v dubnu 2017 byl dovoz vyšší o 31,57 %, květen o 37,73 %. Měsíc květen 2017 pak v odhadech již generuje hodnoty se zahrnutím vlivu uvalených sankcí z května 2016. V takovém případě by sankce znamenaly ztráty na hodnotách dovozu ve výši více než jedné miliardy eur (27,45 %). S markantním propadem pak počítá výhled na období června a července 2017. To je způsobeno jednak zahrnutím vlivu předchozích predikovaných měsíců, ale zejména (rovněž odhadovanými) hodnotami za stejné období v roce 2016. Pokud by sankce byly stále v platnosti, hodnota importu by v červenci dosahovala pouhých 284 milionů eur, při jejich uvolnění 1,3 miliard eur. Zatímco například v červnu 2015 tento import ve svém finančním vyčíslení dosahoval hodnoty 13,1 miliard eur, pro ten samej měsíc roku 2016 je pro něj odhadována hodnota 7,7 miliard eur a pro červen 2017 dokonce pouhých 1,7 miliard eur. Totéž v měsíci červenci byla v roce 2015 lze detekována hodnota exportu ve

výši 11,6 miliard eur, ovšem pro rok 2016 činí odhad pro tentýž měsíc už jen 7,4 miliard eur a odhad pro rok 2017 uvádí pouhých 1,3 miliard.

Graf č. 10: Odhad budoucích hodnot importu – sankce neplatné (export v milionech EUR)

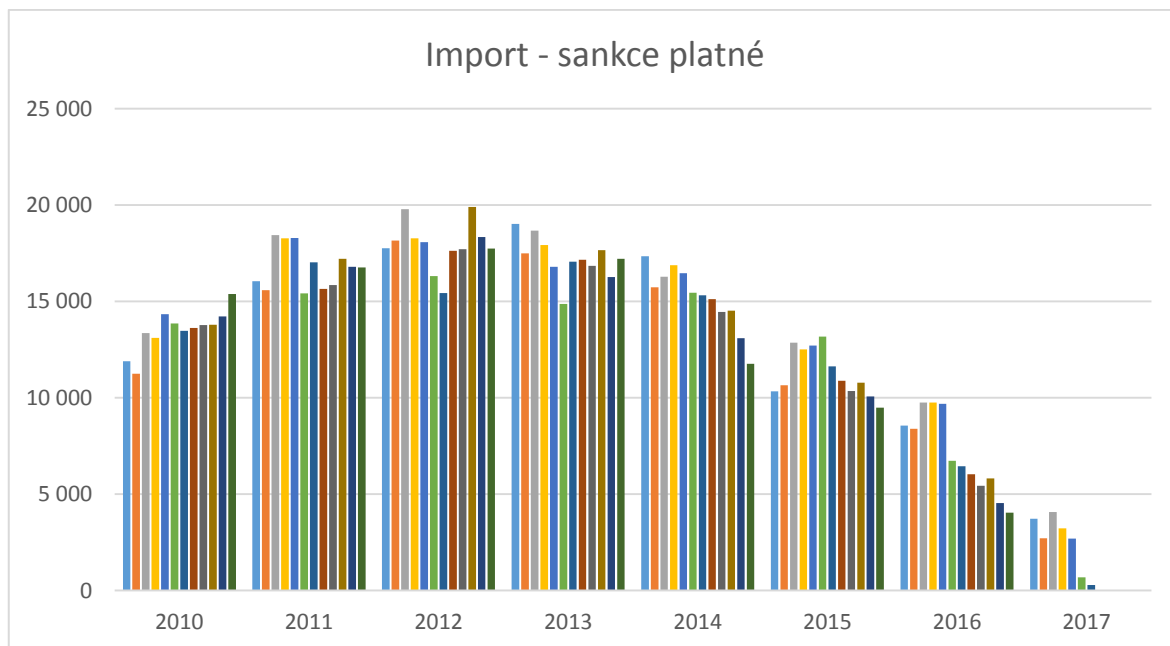

Odhadovaný import zboží a služeb z Ruska do EU pro období červen 2016 – červenec 2017 při neplatnosti (uvolnění) uvalených sankcí bude taktéž projevovat pokles oproti všem předchozím letům, jimž byla věnována pozornost a taktéž (stejně jako export do Ruské federace) dosáhne nejnižších hodnot za posledních pět let. Zatímco tedy snížení exportu v porovnání let 2015/2016 lze vyjádřit přibližně 36–41 %, stejný vztah zvolených měsíců v letech 2016/2017 pak předpokládá pokles exportu již o celých 78–82,5 %.

Zatímco například v červnu 2015 ruský import ve svém finančním vyčíslení dosahoval hodnoty 13 167 milionů eur, pro ten samý měsíc roku 2016 je pro něj odhadována hodnota 6 729 milionů eur a pro červen 2017 dokonce mizivých 692 milionů eur. Totéž platí i pro měsíc červenec, u nějž v roce 2015 lze detekovat hodnotu importu ve výši 11 636 milionů eur, ovšem v roce 2016 činí odhad pro tentýž měsíc už jen 6 444 milionů a odhad pro rok 2017 uvádí mizivých 282 milionů. Zatímco tedy snížení importu v porovnání let 2015/2016 lze vyjádřit přibližně v rozmezí 44,5–49 %, stejný vztah

zvolených měsíců v letech 2016/2017 pak předpokládá pokles exportu již o celých 88–95,5 %.

Graf č. 11: Odhad budoucích hodnot importu – sankce platné (export v milionech EUR)

Získané výstupy si můžeme srovnat s dostupnými odhady (tzv. *forecasts*) odborníků a světových databází. Dle poslední aktualizované předpovědi Světové banky ve střednědobém výhledu budou mít vliv na obchodní bilanci Ruské federace nejen nízké ceny jejích komodit, ale také sankce uvalené Evropskou unií. Ty budou negativně ovlivňovat přístup Ruska na evropské kapitálové trhy (The World Bank. Russian Federation. Recent Economic Developments). Podle rakouského Institutu pro hospodářský výzkum, pokračující sankce vůči Rusku by mohly stát více než 90 miliard eur příjmů z vývozu a více než dva miliony pracovních míst v příštích několika letech (Ashford, 2016, s. 115).

V posledních měsících navíc sílí hlasy s žádostí o uvolnění nebo dokonce zrušení uvalení sankcí vůči Rusku, a to navzdory prohlášení evropské osmadvacítky, která jejich uvolnění podmiňuje plnění minských dohod. Takto rozličné názory jen potvrzují fakt, že mezinárodní obchod je často odtržen od ideologických názorů. Zastánci zmírnění sankcí

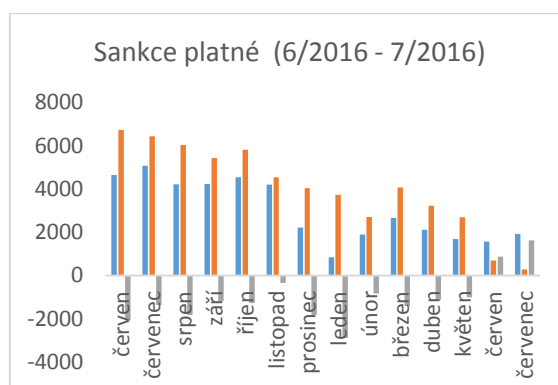
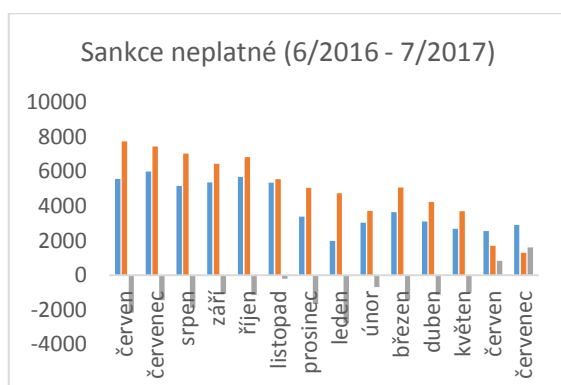
poukazují na fakt, že obchodní vztahy s ruskými subjekty jsou více „hmatatelné“ a staví tak úvahy o sankcích do roviny hospodářské spíše, než ideologické. Poukazují i na to, že sankční politika se stává pro Unii čím dál více nákladnou a neudržitelnou. Také fakt, že propad ruské ekonomiky není způsobem přímo sankcemi, nýbrž poklesem cen ropy a devalvací rublu nahrává pragmatikům, kteří volají po ukončení restrikcí. Na straně druhé, uvalení sankcí poukázalo na závislost ruské ekonomiky na příjmech z vývozu ropy a zemního plynu (Ashford, 2016, nestránkováno).

Z uvedených dat a následně z predikovaných dat lze vyčíst, že sankce měly dopad jak na export do Ruska, tak import zboží a služeb z Ruska. Zajímavý je ale fakt, že celkové příjmy ze světového obchodu se EU zvýšily – ruský trh tak nemusí evropská osmadvacítka klást do středu svého zájmu, jelikož i v době restrikcí a obchodního omezení s Ruskou federací dokáže export a import saturovat obchodní výměnou s dalšími zeměmi. Exemplárním případem jsou Spojené státy americké, které EU se na zahraničních ekonomických vztazích Unie v roce 2015 podílely z 21,3 % na vývozu zboží a 26,1 procenty pro vývoz služeb – Rusko v té době vůči EU dosahovalo hodnot 4 a 3,1 % (Eurostat. EU's top trading partners in 2015, 2016).

Dle předpovědi Mezinárodního měnového fondu (MMF) by se za předpokladu zrušení sankcí do konce roku 2016 měly hodnoty exportu a importu mezi EU a RF vrátit „do normálu“ již v roce 2018. Naopak hlavní ekonom NATO, Edward Hunter Christie, předpokládá, že i v případě uvolnění sankcí by se hodnoty dovozu a vývozu v roce 2020 pohybovaly na hodnotách jako v roce 2015. Podle něj je tak vysoce pravděpodobné, že i v případě, že by sankce byly zrušeny, obchodní příjmy a investiční toky Evropské unie a Ruska se v budoucích pěti letech nezotaví, natož, aby se dostaly na úroveň z let 2012 a 2013. Jako důvod uvádí omezený význam ruského trhu, nízký ruský podíl na obchodu EU by měl být dle prognóz dále omezen kvůli propadu cen ropy, dozvukům sankcí jako následek agrese vůči Ukrajině (Christie, nestránkováno, 2016).

6. Diskuze

Výsledky predikce lze zaznamenat jako saldo obchodní bilance, a to z pozice Evropské unie. Od června roku 2016 do října téže roku by se na straně EU jednalo o pasivní obchodní bilanci, jelikož by poměrně výrazně převažoval dovoz zboží a služeb z Ruské federace do Unie. Zajímavý posun by nastal v listopadu, kdy by bilance obchodní výměny byla prakticky vyrovnaná. Klesající objem exportu i importu by dle predikce a odhadovaných dat poté od druhé poloviny roku 2017 dokonce přispěl k aktivní obchodní bilanci EU.

Pokud srovnáme druhý scénář – sankce platné – vidíme, že rozdíl na účtu obchodní bilance je skutečně nepatrný. I zde je zřejmý značný pokles exportu a importu, ovšem obchodní bilance zůstává do května 2017 negativní, v červnu a v červenci je, stejně jako u výše nastíněného scénáře, aktivní. Odhadovaná výše platební bilance Unie je pak téměř totožná – za předpokladu neplatných sankcí by v červenci 2017 byla ve výši 1620 milionů eur, za předpokladu platných sankcí 1634 milionů eur.

Platební bilance zahraničního obchodu vyjadřuje, že bilaterální obchodní výměna samozřejmě poklesla a v následujícím roce by měl pokles pokračovat. Sankční politika je navíc finančně velmi nákladná, a je otázkou, zda není pro EU spíše kontraproduktivní. Uvalené sankce se totiž dotýkají obou ekonomik a nátlak na Ruskou federaci navíc za více než dva roky nepřinesl ani kýženou změnu chování vůči integritě Ukrajiny. Je proto otázkou, zda by Evropská unie neměla zvážit možný dialog s Ruskou federací diskutovat o možné společné strategii pro normalizaci situace na Ukrajině, zejména pro udržení její integrity a tím přispět ke stabilizaci obchodních vztahů.

7. ZÁVĚR

Globalizace světové ekonomiky, zvyšující se vzájemná interdependence a pokračující integrace jednotlivých hospodářství do větších celků formují světové hospodářství a promítají se do mezinárodní obchodní politiky. Ačkoliv tento termín nelze chápat doslovně (neexistuje totiž mezinárodní entita, která by mohla svou – světovou obchodní politiku – formovat), v současném světě mají multilaterální obchodní vztahy nezastupitelnou roli a tradiční, bilaterální, pojetí ekonomických vztahů ustupuje do pozadí. Z toho důvodu má sama země omezenou možnost jejich vývoj regulovat a mezinárodní obchod je tak nutně výsledkem kompromisů plynoucích ze vzájemných dohod. Proto je pro aktéry mezinárodního systému výhodné do obchodních interakcí vstupovat, naplňovat tak svoje potřeby a zároveň je svým působením i utvářet.

Jedním z nejdůležitějších makroregionů světové ekonomiky je bezpochyby Evropská unie. Spolu se Spojenými státy a Čínou patří mezi dominantní aktéry jak v oblasti exportu, tak importu. Tento potenciál evropská osmadvacítka využívá k hojnému sjednávání obchodních smluv s nečlenskými státy a oblastmi jako je středomoří, uskupení AKP, oblast Latinské Ameriky. Aby byla Unie schopna všechny tyto vztahy regulovat a prosazovat mnohostranný a otevřený obchodní systém, v průběhu vývoje si vytvořila propracovaný systém nástrojů obchodní politiky – mezi jeden z nejdůležitějších dnes řadíme zejména sankce. Ty byly vyvinuty zejména proto, že v mezinárodním prostředí neexistuje entita, která by dohlížela na závazky a práva plynoucí z účasti na mezinárodním obchodu. Sama Evropská unie nedisponuje navíc ani armádou, která by vynucovala dodržování smluv a vzájemných závazků. Proto se v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky rozvinul institut sankcí, potažmo ekonomických sankcí, které směřují zejména do hospodářské sféry cílové země. V moderní historii čím dál častěji užívány cíleně, tedy nepostihují plošně celou společnost a civilní obyvatelstvo, ale zaměřují se na skupinu osob, která je u moci a můžou tak oslabit přímo jejich finanční pozici. V práci jsme v souladu s mapováním typů ekonomik mohli vidět, že sankce mají výraznější efekt spíše na malou, otevřenou ekonomiku. Taková země je totiž podstatně více závislá na obchodních vztazích s dalšími státy a omezení exportu a importu se jí znatelně dotkne.

Jedním z nejdůležitějších partnerů EU je nepochybně Ruská federace. Již po rozpadu sovětského bloku obě strany neskrývaly svůj zájem o vzájemnou spolupráci.

Rámec rusko-unijní spolupráci však dala až Dohoda o strategickém partnerství, kde jsou ukotveny jejich ekonomické, politické a kulturní vztahy a dodnes zůstává nejdůležitější platformou vzájemné spolupráce. Vztahy Unie a Ruska však čelí mnoha výzvám, což reflektuje i bouřlivý vývoj posledních měsíců, kdy vzájemné vztahy dosáhly kritické úrovně. Anexe Krymu postavila oba celky proti sobě a vedla ke vzájemnému uvalení sankcí. Evropská unie využila takřka všechny nástroje sankční politiky. Rada EU tak doposud rozhodla o opatřeních jako omezení přístupu na kapitálové trhy EU pro finanční instituce Ruska, uvalila zbrojní embargo, zavedla zákaz exportu a importu zboží dvojího užití a omezila export a import zboží ve vztahu k Rusku. Reakce Ruska na sebe nenechala dlouho čekat, přičemž ještě v témže roce zavedlo restriktce na obchod s Unií. Je jasné, že taková opatření značně zahýbala vzájemnou obchodní výměnou – rozdíl v exportu Unie do Ruska byl na konci roku 2015 nižší o více než 30 milionů eur, rozdíl v importu pak o 47 milionů eur. Sankce navíc obě strany i nadále prodlužují, a jak lze vyčíst z dat, objem obchodu mezi EU a RF v kontextu toho i nadále klesá.

Stěžejním cílem práce bylo na základě nasbíraných hodnot a dat plynoucích ze vzájemného obchodu Evropské unie a Ruské federace navrhnout dva možné scénáře budoucího vývoje. Diplomová práce pracovala se dvěma variantami budoucího vývoje, a to optimistický, kdy dojde ke zrušení sankcí a vytvoří se půda pro rozvoj pevných obchodních vztahů založených na vzájemném respektu a vize dlouhodobě vzájemně prospěšné spolupráci a pesimistický, kdy oboustranné sankce budou i nadále pokračovat. Hlavním kritériem pesimistické predikce při modelaci možného budoucího vývoje ekonomických vztahů byl postoj Ruské federace k ukrajinské krizi. V případě, že Rusko nepřestane s porušováním mezinárodního práva a napomáháním separatistickým tendencím na Ukrajině, sankce a odvetné jednání Evropské unie budou pokračovat. Napětí mezi oběma aktéry se dále prohloubí a dojde k restrikcím aktivit Ruska na mezinárodní scéně. V případě sledování odhadovaných hodnot exportu zboží a služeb z EU do Ruska v období červen 2016 – červenec 2017 při zachování sankcí lze říci, že odhady předpokládají výrazný pokles vývozu, ovšem v mnohem zásadnější podobě, než by tomu bylo v případě jejich další neplatnosti. U hodnot importu zboží a služeb z Ruska do EU v období červen 2016 – červenec 2017 při zachování sankcí lze opět říci, že odhady předpokládají výrazný pokles vývozu, tentokrát však mnohem znatelnější, než by tomu bylo v případě jejich neplatnosti sankcí. V každém případě lze říci, že ať už bude situace se

sankcemi vůči Rusku vypadat jakkoli (tedy v případě že budou nadále platné, ale i při jejich zrušení) bude dle uvedených odhadů jak export evropského zboží a služeb, tak také import těchto služeb a zboží z Ruska do Evropy v měsících červen 2016 – červenec 2017 výrazně klesat a pokles dosáhne svého maxima v rámci zkoumaného období let 2010 – 2017. V případě, že by byly i nadále platné sankce zavedené proti Ruské federaci však bude tento pokles o poznání významnější a oproti roku 2015 může dosáhnout až 76 % poklesu u exportu a 97,5 % poklesu v případě importu (při zrušení ekonomických sankcí se tyto hodnoty sníží na 61 % u exportu a 89 % u importu). Zejména vlivem trendové složky (tvaru funkce, který reflektuje dosavadní vývoj) je tak odhad u obou scénářů spíše negativní. Tedy ani za předpokladu, že by platil scénář jedna, sankce neplatné, by v budoucím roce nedošlo k vzestupu objemu obchodní výměny mezi Unií a Ruskem. Na účtu platební bilance pro oba odhadované scénáře je pak vidět velmi nepatrný rozdíl v saldu obchodní bilance, kdy u scénářů dochází k prakticky stejným hodnotám.

Závěry, které vyplynuly z deskripce a zejména predikovaných hodnot jsou tak v souladu s názory předních ekonomů a odborníků – ustálení nebo dokonce růst obchodních příjmů a investičních toků Evropské unie a Ruska se v budoucích pěti letech nezotaví ani za předpokladu uvolnění sankcí a vzájemných restrikcí. Tento fakt se dá odůvodnit zhoršenými partnerskými vztahy a narůstající nedůvěrou z ruské strany v evropské obchodní partnery. Potvrzuje se i Hufbauerova teorie o slabém vlivu ekonomických sankcí, kdy si cílový stát většinou najde jiného odběratele a dodavatele zboží. Obě strany totiž skutečně dokázaly obchodní deficit způsobený sankcemi vykrýt – Rusko posiluje ekonomickou spolupráci s Čínou, Evropská unie navazuje pevnější vztahy s asijskými trhy a zvyšuje se objem obchodu mezi Unií a USA.

Z obou scénářů tak lze vyčíst, že uvalení sankcí s největší pravděpodobností není „viníkem“ poklesu obchodní výměny obou partnerů, respektive jejich vliv na saldo obchodní bilance není stěžejní. I když sankce zasáhly ruské hospodářství, není jasné, jak moc, protože k současné ruské ekonomické krizi významně přispěl pokles cen ropy a také devalvace rublu. Ztrátám se pochopitelně nevyhnulo ani evropské hospodářství. Je však těžké odlišit skutečný efekt sankcí od celkové ruské hospodářské krize. S ohledem na popsanou situaci v ekonomických vztazích Evropské unie a Ruska v kontextu ukrajinské krize se (budoucí) užití sankcí jeví jako málo efektivní a spíše ještě více přispívající k vyostření vztahů. Sankce se stávají pro Unii více než ekonomickým nástrojem symbolem

řešení ukrajinské krize. Navíc se sankční politika stává pro EU čím dál více nákladnou a neudržitelnou. Obě strany by proto měly diskutovat o stabilizaci obchodních vztahů, zvážit oboustranné zmírnění sankcí, vypracování bilaterální dohody v řadě hlavních ekonomických problémů a vyvinout společnou strategii pro normalizaci situace na Ukrajině, zejména pro udržení její integrity.

7. Seznam použitých zdrojů

ASHFORD, E. *Not-So-Smart Sanctions*. Foreign Affairs. 95, 1, 114-123, 2016. ISBN 00157120

CARBAUGH, R. J. *International economics*. Mason: South-Western, 2004. ISBN 978-0324581485

CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckova edice ekonomie. ISBN 80-7179-804-5

DIJCK, P.; FABER, J. *The external economic dimension of the European Union*. Boston: Kluwer Law International, c2000. Legal aspects of international organization, 35. ISBN 9041113835

FAJMON, H.; LOUŽEK, M. (ed.). *Vznik EFTA: padesát let poté: sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-91-6

HUFBAUER, Gary Clyde. *Economic sanctions reconsidered*. 3rd ed. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2009. ISBN 978-0-88132-431-0

JENÍČEK, V. *Globalizace světového hospodářství*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2002. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-787-1

KÁBA, B.; SVATOŠOVÁ, L. *Statistické nástroje ekonomického výzkumu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-359-9.

KAEMPFER, W. H., LOWEMBERG, A. D. *Unilateral versus Multilateral International Sanctions: A Public Choice Perspective*. International Studies Quarterly, Vol. 43. 1999

KALÍNSKÁ, E.; PETŘÍČEK, V. *Mezinárodní obchod I*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2003, 117 s. ISBN 80-245-0600-9

KALÍNSKÁ, E. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8

KUBIŠTA, V. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-191-5

KUBIŠTA, Václav. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Vyd. 1. Praha: HZ, 1999. ISBN 80-86009-29-7

KUNEŠOVÁ, H., JARÝ, Č., MARTINČÍK, D. *Světová ekonomika pro distanční studium*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-372-8

KUNEŠOVÁ, H. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-455-4

KUZNETSOV, V. I. (ed.). *International Law: A Russian Introduction*. Eleven International Pub, 2009. ISBN 9789077596760.

LACINA, L. *Makroekonomie otevřené ekonomiky*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2001. ISBN 80-7157-488-0

MACHKOVÁ, H. *Mezinárodní marketing: nové trendy a reflexe změn ve světě*. 3., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Grada, c2009. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2986-2

MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2008. ISBN 978-80-210-4474-6

MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-0599-8

MANDEL, M; DURČÁKOVÁ, J.. *Mezinárodní finance a devizový trh*. Vydání 1. Praha: Management Press, 2016. ISBN 978-80-7261-287-1

NEUMANN, P.; ŽAMBERSKÝ, P.; JIRÁNKOVÁ M. *Mezinárodní ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3276-3

PAVELKA, T. *Makroekonomie: základní kurz*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010. ISBN 978-80-86730-55-4

PRACHAŘ, J.; ŠABATA, O. *Světová ekonomika*. 2. vydání. Kunovice: Evropský polytechnický institut s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7314-243-8

TSAY, Ruey S. *Analysis of financial time series*. 2nd ed. Hoboken: Wiley, 2010. ISBN 0-471-69074-0

ŘEHÁK, Jan a Ondřej BROM. *SPSS - Praktická analýza dat*. Brno: Computer Press, 2015. ISBN 978-80-251-4609-5.

SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 367 s. ISBN 978-80-247-2708-0

ŠENKOVÁ, S. *Latinsko-český a česko-latinský slovník*. 3. opravené vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-087-3

ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. *Prognostické metody a jejich aplikace*. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-174-4.

ŠTĚRBOVÁ, L. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4694-4

Seznam internetových zdrojů

Baar, V. Zahraniční vztahy Evropské unie [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: http://www1.osu.cz/home/Rumpel/JEAN%20MONET/Texty/Vnejsi_vztahy_EU_text_Baar.pdf

BusinessInfo.cz. *Rusko souhrnná teritoriální informace* [online]. 2015 [cit. 2015-09-15]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/rusko.html>

BusinessInfo. *Rusko: Vztahy země s EU* [online]. 2016 [cit. 2016-08-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-vztahy-zeme-s-eu-19085.html>

CARUSO, Raul. *The Impact of International Economic Sanctions on Trade - An Empirical Analysis*. 2003 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=895841

Council on Foreign Relations. *What Are Economic Sanctions?* [online]. 2015 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/sanctions/economic-sanctions/p36259>

Council of the European Union. *Different types of sanctions* [online]. 2016 [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/different-types>

Czech.Mid. *Koncepce zahraniční politiky Evropské Unie*. [online]. 2013 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z: http://www.czech.mid.ru/cz/press-rel/news_49.htm

CzechTrade. *Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci* [online]. 2015 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-sankci-eu-vuci-ruske-federaci-61587.html>

Český statistický úřad. *Databáze Eurostatu* [online]. nedatováno Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/databaze_eurostatu

Český statistický úřad. *Standardní mezinárodní klasifikace zboží, 4. revize* [online]. nedatováno [cit. 2015-11-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20551081/60011104j02_c.pdf/4fa7e771-e73d-4a91-b7ca-26ff10d7956a?version=1.0.

DIW Berlin. *Crimea and Punishment: The Impact of Sanctions on Russian and European Economies* [online]. 2016 [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: http://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.530645.de/dp1569.pdf

DRULÁKOVÁ, R; ROLENC, J. M.; TRÁVNÍČKOVÁ Z.; ZEMANOVÁ, Š. *Sankční politika Evropské unie: typy sankčních opatření a vztah k sankcím Rady bezpečnosti OSN.* [online]. 2011 [cit. 2015-01-19]. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=se&pdf=19.pdf>

DRULÁKOVÁ, R; TRÁVNÍČKOVÁ, Z.; ZEMANOVÁ, Š. *Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí.* [online]. 2009 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.vse.cz/se/19>

EUR-Lex. *Úřední věstník Evropské unie* [online]. 2015 [cit. 2016-05-13]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2015:076:FULL&from=EN>

Euroactiv.cz. *Vztahy Evropské Unie a Ruska* [online]. 2014 [cit. 2016-09-15]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/vztahy-evropske-unie-a-ruska-000047>

European Commission. *European Union, Trade in goods with Russia* [online]. 2016 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113440.pdf

Eurostat. Combined Nomenclature, 2016 [online]. nedatováno [cit. 2016-05-12]. Dostupné z:http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=CN_2016&StrLanguageCode=EN&IntPcKey=&StrLayoutCode=HIERARCHIC

Eurostat. EU's top trading partners in 2015 [online]. 2016 [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7224419/6-31032016-BP-EN.pdf>

European Commission. The EU-Russia Partnership [online]. 2011 [cit. 2015-12-10] Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-104_en.htm

European Commission. Russia – trade. [online]. 2016 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/#trade-goods_fig

European Commission. *Sanctions or restrictive measures* [online]. 2008 [cit. 2015-11-23]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/archives/docs/cfsp/sanctions/docs/index_en.pdf

European External Action Service. *EU-Russia Common Spaces*. [online]. 2016 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/russia/common_spaces/index_en.htm

European External Action Service. *EU-Russia Cooperation Programme*: [online]. 2016 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/delegations/russia/eu_russia/tech_financial_cooperation/index_en.htm

European External Action Service. *EU Projects with Russia* [online]. 2016 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/delegations/russia/eu_russia/tech_financial_cooperation/index_en.htm

European Union – External Action. *Sanctions policy* [online]. 2016 [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/topics/sanctions-policy/423/sanctions-policy_en

European Union. *Economic relations*. [online]. 2015 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/us/economic_en.htm

Euroskop.cz. *Vnější obchodní vztahy*. [online]. 2015 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8894/sekce/vnejsi-obchodni-vztahy>

Euroskop.cz. *Evropská Unie a svět*. [online]. 2015 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8915/sekce/evropska-unie-a-svet>

Euroskop.cz. *Obchodní politika*. [online]. 2015 [cit. 2015-09-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/680/sekce/obchodni-politika>

Euroskop.cz. *Vnější obchodní vztahy*. [online]. 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8894/sekce/vnejsi-obchodni-vztahy>

Euroskop. Základní data o EU [online]. nedatováno [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113440.pdf

EUR-Lex. *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění)* [online]. 2012 [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:12012M/TXT>

Evropská komise. *List of agricultural products, raw materials and foodstuffs originating from the United States, countries of the European Union, Canada, Australia and the Kingdom of Norway, that are banned for imports to the Russian Federation for a period of one year* [online]. nedatováno [cit. 2016-07-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/russian-import-ban/pdf/list-of-banned-products-20-08-2014_en.pdf.

European Parliament. *Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict* [online]. 2015 [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf)

European Union - External Action. *EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine* [online]. 2016 [cit. 2016-09-12]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/8322/eu-restrictive-measures-in-response-to-the-crisis-in-ukraine_en

Global Affairs Canada. *Canadian Sanctions Related to Russia* [online]. 2014 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.international.gc.ca/sanctions/countries-pays/russia-russie.aspx?lang=eng>

Global Politics. *Ekonomické vztahy EU a Číny*. [online]. 2015 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/zamereno-na-eu/ekonomicke-vztahy-eu-a-ciny>

Global Policy Forum. *The Adverse Consequences of Economic Sanctions* [online]. 2010 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <https://www.globalpolicy.org/global-taxes/42501-the-adverse-consequences-of-economic-sanctions.html>

HANČLOVÁ, J.; TVRDÝ, L.; – *Úvod do analýzy časových řad*, VŠB-TU Ostrava, 2003. Dostupné z: <http://gis.vsb.cz/pan>

HARTLEY, K. *Handbook of defense economics*. 1. ed. Amsterdam u.a: Elsevier, 2007. ISBN 9780444519108. Dostupné z: <http://www.sfu.ca/~schmitt/sanctions.pdf>.

iDnes.cz. *DOKUMENT: Text nové minské dohody o příměří na Ukrajině* [online]. 2015 [cit. 2015-12-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dokument-text-dohody-z-minsku-ukrajina-rusko-obse-donbas-pz4-/zahranicni.aspx?c=A150212_151911_zahranicni_vez

Investopedia. *How Economic Sanctions Work* [online]. 2014 [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/articles/economics/10/economic-sanctions.asp>

Ministerstvo financí ČR. *Nové sankce v souvislosti s událostmi na Ukrajině od 12. září 2014* [online]. 2014 [cit. 2016-11-15]. Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/mezinarodni-sankce/prehled-sankci/sankce-prijatevzhladem-k-cinnostem-naru-17343>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Mezinárodní kontrolní režimy (zboží 'dvojího' použití)* [online]. 2014 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument6307.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Informace k sankcím vůči Ruské federaci* [online]. 2016 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument151935.html>

Official Journal of the European Union. *Common military list of the European Union* [online]. 2014 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0409%2801%29&from=EN>

Ostravská univerzita. *Zahraniční vztahy Evropské Unie* [online]. 2015 [cit. 2015-10-09]. Dostupné z: http://www1.osu.cz/home/Rumpel/JEAN%20MONET/Texty/Vnejsi_vztahy_EU_text_Baar.pdf

Ria.ru. *Sankcii v otnoshenii Rossii* [online]. 2014 [cit. 2016-03-09]. Dostupné z: http://ria.ru/trend/eu_russia_sanctions_14032014.

TAAS: Russian News Agency. *USA sankcionirovali izjatie imuchestva inostrannykh lic za sobytija na Ukraine* [online]. 2014 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1031439>

The embassy of the Russian federation to japan. *Economic relations between Russia and Japan* [online]. 2014 [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://www.russia-emb.jp/english/embassy/economic.html>

The World Bank. *Russian Federation. Recent Economic Developments* [online]. 2010 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/russia/overview#3>

8. Přílohy

Příloha č. 1: Výstup z EViews – export – sankce neplatné

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	4.24E+09	2.00E+08	21.22755	0.0000
TREND	2.11E+08	17324425	12.19247	0.0000
KVADRATICKY_TREND	-2823401.	333411.0	-8.468230	0.0000
UNOR	1.32E+09	1.82E+08	7.254835	0.0000
BREZEN	2.36E+09	2.60E+08	9.087965	0.0000
DUBEN	2.10E+09	2.84E+08	7.400870	0.0000
KVETEN	1.95E+09	3.13E+08	6.214152	0.0000
CERVEN	2.11E+09	2.09E+08	10.10767	0.0000
CERVENEC	2.76E+09	2.52E+08	10.96629	0.0000
SRPEN	2.14E+09	2.92E+08	7.316530	0.0000
ZARI	2.39E+09	2.36E+08	10.12714	0.0000
RIJEN	2.94E+09	2.51E+08	11.74413	0.0000
LISTOPAD	2.85E+09	2.32E+08	12.28915	0.0000
PROSINEC	1.12E+09	2.66E+08	4.208652	0.0001
SANKCE_NEPLATNE	-1.23E+09	5.21E+08	-2.350299	0.0220
R-squared	0.920421	Mean dependent var		8.34E+09
Adjusted R-squared	0.902451	S.D. dependent var		1.89E+09
S.E. of regression	5.90E+08	Akaike info criterion		43.40106
Sum squared resid	2.16E+19	Schwarz criterion		43.85765
Log likelihood	-1655.941	Hannan-Quinn criter.		43.58369
F-statistic	51.22120	Durbin-Watson stat		1.055960
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic		46.58910
Prob(Wald F-statistic)	0.000000			

Příloha č. 2: Výstup z EViews – export – sankce platné

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	4.24E+09	2.00E+08	21.22755	0.0000
TREND	2.11E+08	17324425	12.19247	0.0000
KVADRATICKY_TREND	-2823401.	333411.0	-8.468230	0.0000
UNOR	1.32E+09	1.82E+08	7.254835	0.0000
BREZEN	2.36E+09	2.60E+08	9.087965	0.0000
DUBEN	2.10E+09	2.84E+08	7.400870	0.0000
KVETEN	1.95E+09	3.13E+08	6.214152	0.0000
CERVEN	2.11E+09	2.09E+08	10.10767	0.0000
CERVENEC	2.76E+09	2.52E+08	10.96629	0.0000
SRPEN	2.14E+09	2.92E+08	7.316530	0.0000
ZARI	2.39E+09	2.36E+08	10.12714	0.0000
RIJEN	2.94E+09	2.51E+08	11.74413	0.0000
LISTOPAD	2.85E+09	2.32E+08	12.28915	0.0000
PROSINEC	1.12E+09	2.66E+08	4.208652	0.0001
SANKCE_PLATNE	-1.23E+09	5.21E+08	-2.350299	0.0220
R-squared	0.920421	Mean dependent var		8.34E+09
Adjusted R-squared	0.902451	S.D. dependent var		1.89E+09
S.E. of regression	5.90E+08	Akaike info criterion		43.40106
Sum squared resid	2.16E+19	Schwarz criterion		43.85765
Log likelihood	-1655.941	Hannan-Quinn criter.		43.58369
F-statistic	51.22120	Durbin-Watson stat		1.055960
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic		46.58910
Prob(Wald F-statistic)	0.000000			

Příloha č. 3: Výstup z EViews – import – sankce neplatné

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.19E+10	4.99E+08	23.89834	0.0000
TREND	3.42E+08	24646245	13.89611	0.0000
KVADRATICKY_TREND	-5093732.	394215.2	-12.92120	0.0000
UNOR	-4.96E+08	4.39E+08	-1.130953	0.2624
BREZEN	1.39E+09	5.99E+08	2.314228	0.0240
DUBEN	1.08E+09	6.60E+08	1.643376	0.1054
KVETEN	1.10E+09	7.12E+08	1.538242	0.1291
CERVEN	-3.44E+08	8.59E+08	-0.400867	0.6899
CERVENEC	-1.83E+08	7.32E+08	-0.249356	0.8039
SRPEN	-1.33E+08	6.28E+08	-0.211741	0.8330
ZARI	-2.73E+08	6.10E+08	-0.447487	0.6561
RIJEN	5.93E+08	6.97E+08	0.851011	0.3980
LISTOPAD	-1.92E+08	5.78E+08	-0.332398	0.7407
PROSINEC	-1.96E+08	4.29E+08	-0.456693	0.6495
SANKCE_NEPLATNE	-1.02E+09	8.39E+08	-1.214076	0.2293
R-squared	0.908999	Mean dependent var		1.49E+10
Adjusted R-squared	0.888450	S.D. dependent var		2.95E+09
S.E. of regression	9.86E+08	Akaike info criterion		44.42910
Sum squared resid	6.03E+19	Schwarz criterion		44.88568
Log likelihood	-1695.520	Hannan-Quinn criter.		44.61173
F-statistic	44.23653	Durbin-Watson stat		0.853143
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic		39.51285
Prob(Wald F-statistic)	0.000000			

Příloha č. 4: Výstup z EViews – import – sankce platné

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.19E+10	4.99E+08	23.89834	0.0000
TREND	3.42E+08	24646245	13.89611	0.0000
KVADRATICKY_TREND	-5093732.	394215.2	-12.92120	0.0000
UNOR	-4.96E+08	4.39E+08	-1.130953	0.2624
BREZEN	1.39E+09	5.99E+08	2.314228	0.0240
DUBEN	1.08E+09	6.60E+08	1.643376	0.1054
KVETEN	1.10E+09	7.12E+08	1.538242	0.1291
CERVEN	-3.44E+08	8.59E+08	-0.400867	0.6899
CERVENEC	-1.83E+08	7.32E+08	-0.249356	0.8039
SRPEN	-1.33E+08	6.28E+08	-0.211741	0.8330
ZARI	-2.73E+08	6.10E+08	-0.447487	0.6561
RIJEN	5.93E+08	6.97E+08	0.851011	0.3980
LISTOPAD	-1.92E+08	5.78E+08	-0.332398	0.7407
PROSINEC	-1.96E+08	4.29E+08	-0.456693	0.6495
SANKCE_PLATNE	-1.02E+09	8.39E+08	-1.214076	0.2293
R-squared	0.908999	Mean dependent var		1.49E+10
Adjusted R-squared	0.888450	S.D. dependent var		2.95E+09
S.E. of regression	9.86E+08	Akaike info criterion		44.42910
Sum squared resid	6.03E+19	Schwarz criterion		44.88568
Log likelihood	-1695.520	Hannan-Quinn criter.		44.61173
F-statistic	44.23653	Durbin-Watson stat		0.853143
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic		39.51285
Prob(Wald F-statistic)	0.000000			

Příloha č. 5: Export EU – RF (v milionech eur)

export	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
leden	4 193	6 167	7 691	8 514	7 708	5 025	4 174
únor	5 506	8 049	9 665	9 803	8 713	5 758	5 247
březen	6 821	9 299	10 813	10 354	9 227	6 176	6 132
duben	6 531	8 470	9 908	10 687	9 258	6 055	6 016
květen	6 313	9 102	10 079	10 149	8 595	5 756	5 791
červen	7 397	8 926	10 721	9 979	8 556	6 584	
červenec	7 983	9 338	11 118	10 817	9 844	7 017	
srpen	8 251	9 569	10 983	9 677	7 941	5 977	
září	8 138	10 148	10 249	9 899	9 038	6 464	
říjen	8 609	9 723	11 630	11 055	9 367	6 820	
listopad	9 060	10 670	11 826	10 338	8 175	6 499	
prosinec	7 501	9 121	8 752	8 173	6 773	5 774	
Σ	86 303	108 582	123 435	119 445	103 195	73 905	

Příloha č. 6: Import EU – RF (v milionech eur)

import	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
leden	11 896	16 050	17 763	19 019	17 337	10 338	8 564
únor	11 254	15 590	18 165	17 490	15 734	10 657	8 399
březen	13 358	18 433	19 789	18 678	16 281	12 866	9 760
duben	13 102	18 278	18 274	17 920	16 875	12 512	9 745
květen	14 344	18 292	18 072	16 789	16 472	12 709	9 689
červen	13 856	15 409	16 315	14 875	15 447	13 167	
červenec	13 466	17 023	15 430	17 056	15 312	11 636	
srpen	13 620	15 643	17 623	17 157	15 125	10 878	
září	13 770	15 842	17 702	16 846	14 451	10 359	
říjen	13 790	17 209	19 899	17 652	14 528	10 787	
listopad	14 229	16 793	18 338	16 263	13 100	10 072	
prosinec	15 383	16 759	17 750	17 206	11 763	9 491	
Σ	162 068	201 321	215 120	206 951	182 425	135 472	

Příloha č. 7: Export – sankce neplatné (v milionech eur)

export	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
leden	4 193	6 167	7 691	8 514	7 708	5 025	4 174	1 986
únor	5 506	8 049	9 665	9 803	8 713	5 758	5 247	3 049
březen	6 821	9 299	10 813	10 354	9 227	6 176	6 132	3 656
duben	6 531	8 470	9 908	10 687	9 258	6 055	6 016	3 124
květen	6 313	9 102	10 079	10 149	8 595	5 756	5 791	2 700
červen	7 397	8 926	10 721	9 979	8 556	6 584	5 589	2 558
červenec	7 983	9 338	11 118	10 817	9 844	7 017	6 019	2 923
srpen	8 251	9 569	10 983	9 677	7 941	5 977	5 171	
září	8 138	10 148	10 249	9 899	9 038	6 464	5 387	
říjen	8 609	9 723	11 630	11 055	9 367	6 820	5 703	
listopad	9 060	10 670	11 826	10 338	8 175	6 499	5 369	
prosinec	7 501	9 121	8 752	8 173	6 773	5 774	3 395	
Σ	86 303	108 582	123 435	119 445	103 195	73 905	63 993	

Příloha č. 8: Export – sankce platné (v milionech eur)

export	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
leden	4 193	6 167	7 691	8 514	7 708	5 025	4 174	838
únor	5 506	8 049	9 665	9 803	8 713	5 758	5 247	1 890
březen	6 821	9 299	10 813	10 354	9 227	6 176	6 132	2 663
duben	6 531	8 470	9 908	10 687	9 258	6 055	6 016	2 121
květen	6 313	9 102	10 079	10 149	8 595	5 756	5 791	1 687
červen	7 397	8 926	10 721	9 979	8 556	6 584	4 653	1 564
červenec	7 983	9 338	11 118	10 817	9 844	7 017	5 075	1 918
srpen	8 251	9 569	10 983	9 677	7 941	5 977	4 218	
září	8 138	10 148	10 249	9 899	9 038	6 464	4 237	
říjen	8 609	9 723	11 630	11 055	9 367	6 820	4 544	
listopad	9 060	10 670	11 826	10 338	8 175	6 499	4 201	
prosinec	7 501	9 121	8 752	8 173	6 773	5 774	2 218	
Σ	86 303	108 582	123 435	119 445	103 195	73 905	59 877	

Příloha č. 9: Import – sankce neplatné (v milionech eur)

import	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
leden	11 896	16 050	17 763	19 019	17 337	10 338	8 564	4 748
únor	11 254	15 590	18 165	17 490	15 734	10 657	8 399	3 734
březen	13 358	18 433	19 789	18 678	16 281	12 866	9 760	5 087
duben	13 102	18 278	18 274	17 920	16 875	12 512	9 745	4 247
květen	14 344	18 292	18 072	16 789	16 472	12 709	9 689	3 709
červen	13 856	15 409	16 315	14 875	15 447	13 167	7 747	1 710
červenec	13 466	17 023	15 430	17 056	15 312	11 636	7 462	1 303
srpen	13 620	15 643	17 623	17 157	15 125	10 878	7 054	
září	13 770	15 842	17 702	16 846	14 451	10 359	6 447	
říjen	13 790	17 209	19 899	17 652	14 528	10 787	6 835	
listopad	14 229	16 793	18 338	16 263	13 100	10 072	5 562	
prosinec	15 383	16 759	17 750	17 206	11 763	9 491	5 060	
Σ	162 068	201 321	215 120	206 951	182 425	135 472	92 324	

Příloha č. 10: Import – sankce platné (v milionech eur)

import	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
leden	11 896	16 050	17 763	19 019	17 337	10 338	8 564	3 730
únor	11 254	15 590	18 165	17 490	15 734	10 657	8 399	2 716
březen	13 358	18 433	19 789	18 678	16 281	12 866	9 760	4 069
duben	13 102	18 278	18 274	17 920	16 875	12 512	9 745	3 228
květen	14 344	18 292	18 072	16 789	16 472	12 709	9 689	2 691
červen	13 856	15 409	16 315	14 875	15 447	13 167	6 729	692
červenec	13 466	17 023	15 430	17 056	15 312	11 636	6 444	284
srpen	13 620	15 643	17 623	17 157	15 125	10 878	6 036	
září	13 770	15 842	17 702	16 846	14 451	10 359	5 429	
říjen	13 790	17 209	19 899	17 652	14 528	10 787	5 817	
listopad	14 229	16 793	18 338	16 263	13 100	10 072	4 544	
prosinec	15 383	16 759	17 750	17 206	11 763	9 491	4 042	
Σ	162 068	201 321	215 120	206 951	182 425	135 472	85 198	

Příloha č. 11: Kombinovaná nomenklatura CN8 (*Combined Nomenclature*)

1 – zvířata a živočišné produkty
2 – rostlinné produkty
3 – živočišné nebo rostlinné tuky a oleje
4 – potraviny, tabák a tabákové výrobky
5 – nerostné suroviny
6 – výrobky chemického průmyslu
7 – plasty a výrobky z nich, kaučuk
8 – výrobky z kůže, usně, kožešiny
9 – dřevo a dřevěné výrobky
10 – buničina ze dřeva nebo jiných celulóзовých vláknovin
11 – textilie a textilní výrobky
12 – obuv a další
13 – výrobky z kamene, sádry, cementu aj.
14 – drahé kameny, přírodní perly, drahokamy
15 – obecné kovy a výrobky z kovů
16 – stroje a mechanická zařízení, elektrická zařízení
17 – vozidla, letadla, plavidla
18 – optické, fotografické a další zařízení
19 – zbraně, střelivo a jejich příslušenství
20 – různé výrobky
21 – umělecké předměty a díla

9. Seznam grafů

Graf č. 1	Vliv sankcí na objem obchodu
Graf č. 2	Podíl EU na světovém vývozu v roce 2016
Graf č. 3	Podíl EU na světovém dovozu v roce 2016
Graf č. 4	Struktura obchodních vztahů EU s Ruskem
Graf č. 5	Komoditní struktura exportu a importu mezi EU a RF
Graf č. 6	Vývoj exportu EU – RF v letech 2010 - 2016
Graf č. 7	Vývoj importu EU – RF v letech 2010 - 2016
Graf č. 8	Odhad budoucích hodnot exportu – sankce neplatné
Graf č. 9	Odhad budoucích hodnot exportu – sankce platné
Graf č. 10	Odhad budoucích hodnot importu – sankce neplatné
Graf č. 11	Odhad budoucích hodnot importu – sankce platné

10. Seznam zkratek

AKP	oblast Afriky, Karibiku, Pacifiku
CN8	kombinovaná nomenklatura Evropské unie
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské sdružení uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
HPD	hrubý domácí produkt
MMF	Mezinárodní měnový fond
MNČ	metoda nejmenších čtverců
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu
PCA	Dohoda o strategickém partnerství Evropské unie a Ruska
RF	Ruská federace
SEU	Smlouva o Evropské unii
SITC	standardní mezinárodní obchodní klasifikace
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie
TACIS	program technické pomoci Společenství nezávislých států
WTO	Světová obchodní organizace